

ლება არ სრულდება, უნდა განმარტონ, თუ რა დაბრკოლება ხვდება წინ სინოდის აღნიშნულ განკარგულებათა აღსრულებას; რის შესახებ, აღსასრულებლად, გაიგზავნოს კუთვნილებისამებრ, დაბეჭდილი ცირკულიარული უქაზები. იენისის 25 დღესა, 1891 წელსა.

ნამდვილი უქაზზე ხელი უწერიათ:

ობერ-სეკრეტარს ა. გაგნაღვას
სეკრეტარს რუშინსკის.

უქაზი მისი იკავიატორებითი უდიდებულესობისა, რუსეთის თვით მკჰროგალისა, უწმადესა და უმად.

თებუჯესა სინოდისაგან,

საქართველო-იმერეთის სინოდალნი კანტორის სახელზე 23 სექტემბრიდან 1891 წ., № 12.

მისი იმპერატორებთა უდიდებულესობის უქაზისამებრ უწმიდესმა და უმართებელესმა სინოდმა მოისმინა: უწმ. სინოდის კანცელარიისაგან გადმოცემული მოწერილობა ფინანსიის მინისტრისა, 19 ამა თთვიდან № ⁷⁶⁰⁷/₁₄₆₇, რომლითაც მინისტრი, უწმიდესი სინოდის ობერ-პროკურორის შუამდგომლობისა გამო, ამა სექტემბრის 5—დგან № 320, რათა უფლება მიეცეს მოუსაველელობით დაზარალებულ ადგილებში უფასოდ წაიღონ რკინის გზებით პური, ფქვილი, სუხარი და საზოგადოდ ყოველგვარი შეწირულება, რომელიც გროვდება ეპარქიებში უწმიდესი სინოდის დადგენილობის ძალით, 21 წარსული აგვისტოდან № 2134, დაარსებულ საეპარქიო კომიტეტებში, აცნობებს უწმიდეს სინოდს, რომ ის თანაუგრძობს უფალი სინოდის ობერ-პროკურორის აზრს, რათა გაუადვილდესთ ხსენებულ კამიტეტებს შეწირულებათა მიწოდება დანიშნულებისამებრ, და ამიტომ მან აცნობა ეს რკინის გზების საზოგადოებათ, და რადგან რუსეთის ყველა რკინის გზებმა ეს წინადადება თანაგრძობით მიიღეს და განაცხადეს თანხმობა უფასოდ წაიღონ მოუსაველელობით დაზარალებულ ქვეყნებში ეპარქიალური კამიტეტებისაგან

გაგზავნილი ყოველგვარი შეწირულება იმ პირობით კი, რომ სტანციებზე, საიდგანაც იგზავნება შეწირულება, წარდგენილ იქნეს კომიტეტების ჯეროვანი მოწმობანი, ამისთვის ის, უ. მინისტრი, ნებას რთავს, რათა შემოღებულ იქნეს ხსენებულ შეწირულებათა უფასოდ წაღება, რაც გამოცხადებულია რუსეთის რკინის გზების ტარიფის კრებულის № 265-ში 21 ამა სექტემბრიდან. გეცნობებს რა ამას, დაწესებული მოწმობის ფორმის წარმოგზავნით, ფინანსთა მინისტრი სძენს, რომ რამდენიმე რკინის გზებით შეწირულებათა გაგზავნის დროს კუპონების რიცხვი მოწმობასთან უნდა ეთანასწორებოდეს თითოეული გზების რაოდენობას, რომლებზედაც გადატანილ უნდა იქნეს შეწირულება, **ბძმანეს:** ფინანსის მინისტრის პასუხის შინაარსი რკინის გზებით მოუსაველელობით დაზარალებულ ადგილებში პურის ფქვილის, სუხარისა და საზოგადოდ ყოველგვარ შეწირულებათა უფასოდ გადატანის შესახებ, რომელიც იკრებება უწმიდესი სინოდის დადგენილობის ძალით, წარსულს 21 აგვისტოდან, № 2139, დაარსებულ საეპარქიო კომიტეტებში, იმ პირობით, რომ სტანციებზე, საიდგანაც იგზავნება შეწირულება, წარდგენილ იქნეს ჯეროვანი მოწმობები კამიტეტებისა. ეცნობოს ეპარქიის მღვდელთ-მთაერებს, ეპარქიის კამიტეტებისათვის საჭირო შემთხვევაში სახელმძღვანელოდ, დაბეჭდილი ცირკულიარული უქაზებით, რომლებშიაც ნაჩვენები იქმნეს დაბეჭდილი ფორმები მოწმობისა, რომელიც დადგენილია უფასოდ წასაღები ნივთებისათვის.

ეს უქაზები იბეჭდებიან საქართველო-იმერეთის სინოდალნი კანტორას განკარგულებით საცნობელად სამღვდელთებისა.

მწყემსი

მე ვარ მწყემსი კეთილი: მწყემსმან კეთილმან სული თვისი დაჰსდგის ცხოვართათვის. (იოან. 10—11).

ვპოვე ცხოვარი ჩემი წარწყმედული. ესრეთ იყოს სინარულ ცათა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. (ლუკ. 15—4).

შოვედით ჩემდა ყოველნი მასურალნი და ტვირთ-მძიმენი და მე განგისვენო თქვენ. (მათ. 11—28).

№ 20

1883-1891

15—30 რუკომბეგს.

გ ა ზ ე თ ი ს ფ ა ს ი :

„მწყემსი“		„მწყემსი“ რუსული გამოცემით	
12 თოვით	5 მან.	12 თოვით	6 მან.
6 —	8 —	6 —	4 —

ფულისა და წერილების გაზგზვნა შეიძლება ამ ადრესით:
 65 Копенгаген, В редакцию „Мисси“ и „Пастыр“.

ყველა სტატიები და კორექსონ დენციები, რომელნიც იქნებოდა დასაბეჭდავთ გამოგზავნილნი ვრცლად და გასაგებად უნდა იყვნენ ავტორთან ხელ-მოწერილნი.

სტატია, რომელიც არ დაიბეჭდება, სამი თვის განმავლობაში შეიძლება ავტორებს მაისი წარდგო უკანვე დაებრუნოს სტატიები მიიღებთან რუსულს ენაზე დაწერილნიც და თარგმნით დაიბეჭდებთან.

დ. საჩხერის ორ-ქალასიანი სამრეწლო სკოლის
 აშკთხმვა

საჩხერის საბლალოჩინო მაზრის სამღვდლოთა და საეკლესიო მსახურთა 1888 წელში განიზრახეს დ. საჩხერეში სამრეწლო სკოლის დაარსება— მისი მაღალ ყოველად უსამღვდლოესობის იმერეთის ეპისკოპოსის გაბრიელის ნაყოფიერი მოღვაწეობის სახსოვრად. სამღვდლოება, მუხებდავად თავის სიღარიბისა, შეუდგა თავის სურვილის განხორციელებას. პირველად მთელი ამ საბლალოჩინო მაზრის სამღვდლოება შეიკრიბა ერთად და დასდგა განაჩენი.

ამ განაჩენის ძალით თითოეულმა მღვდელმა 1888 წლისათვის სახელმწიფო ხაზინიდან დანიშნულის ჯამაგირისაგან შესწირა სკოლის სასარგებლოდ 29 მ. და 80 კ.; ხალხი თითოეულმა მღვდელთაგან— ექვს-ექვსი მ. და 27 კ. ამასთანავე სამღვდლოებამ სთხოვა ბლალ. დეკანოზს მ. იოანე აბაშიძეს, რომ მას ამ ფულებით აღეშენებია მომავალი სკოლისათვის შენობა საბლალოჩინო მაზრის შუა ადგილს. ამ საქმეში დასახმარებლად სამღვდლოებამ დაუნიშნა დეკ. აბაშიძეს მისი თანაშემწე მღვ. ანესალომ ტყე-მალაძე და მღვდ. ალექსი ჯაფარიძე. სამღვდლოების ესრეთი დღგენილობა წარედგინა დასამტკიცებ-

ლად იმერეთის ეპისკოპოსს გაბრიელს. მათმა ყოვლად უსამღვდელოესობამ დაპტოცა სამღვდელოების დადგენილობა. ბლაღოჩინი დეკანოზი აბაშიძე შეუდგა სამღვდელოების დადგენილობის სისრულეში მოყვანას. მაგრამ საქმე შეაჩერა სკოლისათვის საშუალო ადგილის გამოჩახვამ და მასთან არც დანიშნული ფულები იყო საკმაო სკოლის შენობისათვის, ამისათვის წარსულს 1890 წელში ხსენებული მაზრის სამღვდელოება ხელახლად შეიკრიბა და ახალის განაჩენით თითოეულმა მღვდელმა გამოიღო 15 მ., ხოლო თითოეულმა მედავითნემ სამ-სამი მ. ამგვარად თითოეულს მღვდელს ხელა გარდასახად 44 მანეთი და 80 კ., ხოლო მედავითნეს ცხრა-ცხრა მანეთი და 24 კ. ამასთანავე სასულიერო წოდების ყოველმა პირმა მიიღო მონაწილეობა ამ კეთილს საქმეში და კომლზე ათი მანეთი გააწერა. ამ საქმეშივე მონაწილეობა მიიღეს სვერის საბლაღოჩინოდამ: ბლალ. მღვ. იოსებ წერეთელმა და მღვ. სპირიდონ აბულაძემ, პარმენ წერეთელმა, იოსებ ჩაჩანიძემ და დავით კაპანაძემ, რომელთაც თანასწორ საჩხერის საბლაღოჩინო მაზრის მღვდლებისა მათთაც გამოიღეს ფულები ამ სკოლისათვის. წარსულის 1890 წელში ზემოხსენებულ სამღვდელოთა და მედავითნეთა სახელზედ მოაპოებულ იქნა დ. საჩხერეში 1 ქვეყა ადგილი სკოლის შენობისათვის. ამ ადგილზე ააშენეს სკოლისათვის ქვიტკირის შენობა, რომელიც შეიცავს ოთხს სრულს ოთახს. შენობაზე და სკოლისათვის საჭირო საგნებზე დაიხარჯა 2400 მანამდე.

როცა სკოლის შენობა შესაფერად იქნა მოწყობილი, ბლალ. დეკ. იოანე აბაშიძემ რაპორტით მოახსენა მათს ყოვლად უსამღვდელოესობას იმერეთის ეპისკოპოსს გაბრიელს სკოლის შენობის სისრულეში მოყვანა და მასთან სთხოვა მათს მეუფებას დანიშენა მასწავლებლებისა, მობრძანება, კურთხევა და გახსნა სკოლისა. მათმა მეუფებამ სკოლის კურთხევა და ოფიციალურად გახსნა მიანდო ჯრუჭის მონასტრის არქიმანდრიტს სიმეონს და ბლალ. დეკ. იოანე აბაშიძეს და მასთან ინება დანიშენა ორის მასწავლებლისა. მათის ყოვლად უსამღვდელოესობის გარკარებების შემდეგ, ადგილობრივმა ბლაღოჩინმა დეკ. აბაშიძემ დანიშნა სკოლის კურთხევა 1 ოქტომბერს. ამ რიცხვისათვის მოწვეულ იქმნენ სამღვდე-

ლო და საეკლესიო მსახურნი საჩხერის და სვერის საბლაღოჩინოსა და სხვა მრავალი საერო პირი. 1 ოქტომბერს ყველა მოწვეულნი პირნი შეიკრიბნენ წირვაზედ დ. საჩხერეს, თ. ალექსანდრე წერეთლის სასახლის ეკლესიაში. აქვე მოვიდნენ ახლად გასახსნელ სკოლაში მისაღები ყმაწვილები რიცხვით 140-მდე თავანთი მასწავლებლებითურთ.

შემდგომ წირვის შესრულებასა, იწყეს ზარების რეკა ყველა მაჩლობელს ეკლესიებზედ და აქას თან მოჰყვა ზარბაზნის გრილი. ეკლესიიდან საზოგადოებას წინ მიუძღოდნენ ბაირახეზით. ბაირახეზის უკან მიდიოდნენ რიგზედ დაწყობილი მოსწავლე ყმაწვილები თავანთი მასწავლებლებით, მათ შემდგომ შემოსილნი სამღვდელო დასნი 20-მდე მ. არქიმანდრიტის სიმეონის წინამძღოლობით, სამღვდელოების შემდეგ მიდიოდა მრავალი საზოგადოება. როდესაც პროცესია მივიდა სასწავლებლას ეზოშიდ, მეორედ მოისმა ზარბაზნის გრილი. სკოლის შენობაში გარდახდილ იქნა პარაკლისი, რომლის შესრულების შემდეგ მ. არქიმანდრატმა სიმეონმა განუქარტა საზოგადოებას დიდი მნიშვნელობა ამ ახლად გახსნილის სასწავლებლისა და მასთან დიდი მადლობა შესწირა მ. დეკანოზს იოანე აბაშიძეს და სამღვდელოებას ამისთანა კეთილ მოქმედებისათვის და დარიგება მისცა მასწავლებლებს და მოსწავლე ყრმათა.

შემდეგ მ. დეკანოზმა იოანე აბაშიძემ გულთადი მადლობა შესწირა იმ თანამოქმე სამღვდელოებას, რომელთა შექმნით მან დაამთავრა ამისთანა ძნელად სატვირთველი საქმე და აგრეთვე აღუთქვა სამღვდელოებას თავისის მხრით განუწყვეტელი ზრუნვა ამ სასწავლებლის შესახებ.

შემდეგ ბლალ მღვ. მ. იოსებ წერეთელმა მიზმართა სამღვდელოებას სიტყვით, რომელშიდაც ერცლად მოიხსენა სამღვდელოების მოღვაწეობა სწავლანათლების საქმეში ქრისტიანობის პირველს დროიდანვე. აი ეს სიტყვა:

„საქართველოს სამღვდელოება ძველად და ჩვენ დროშიდაც დიდს თანაგრძობას უწევდა და უწევს სწავლა-განათლების საქმეს. უკან რომ მივიხედოთ და ჩვენ ისტორიას თვალი გადავავლოთ, ცხადად

დაერწმუნდებით, რომ ეს ასეა. ძველად სასულერო სემინარიები და თითქმის ყველა პირველ დაწესებითი სასწავლებლები სამღვდელთა მეთაურობით იხსნებოდა და ინახებოდა. ჩვენი ძველი სამღვდელთა არა თუ საქართველოში, არამედ სხვა შორეულ ქვეყნებშიდაც მიდიოდა და იქილამჭვენდა თავის სამშობლოს განათლების უფს.

1804 წლიდან ძირითადად შეიცვალა საქართველოს ბედი. ჩვენი ქვეყანა შეუერთდა დაღრუხეთს და ჩვენი ეკლესია რუსეთის ეკლესიას. უწმიდესმა სინოდმა დაარსა თბილისში სასულიერო სემინარია და სხვა კუთხეებში სასულიერო ოთხკლასიანი სასწავლებლები, რომელთაც საეკლესიო ხაზინა ინახავდა. ამ დროიდან გაიარა 20, 40 წელმა, რომ ჩვენს სამღვდელთებს მანც-დამანც აღარაფერშიდ უჩენია თავი, მაგრამ 1864—1870 წლებში, როდესაც მთელ იმპერიაში შეიცვალა სასულიერო სასწავლებლების წყობილება და მართებლობამ მათზედ ზრუნვა თვით სამღვდელთებს მოახვია თავს, მაშინვე თავი იჩინა ჩვენმა სამღვდელთებამ. რაშიო იკითხა? აი რაში: ერთად ერთი ჩვენი სემინარია და ექვსი სასულიერო სასწავლებელი თითქმის რომ სამღვდელთების ხარჯით ინახება, თითოეული აქ მყოფი მღვდელი იხდის სასწავლებლის შესანახად 30—50 მანეთს ყოველს წლობით. აქ ისიც უნდა მოვიხსენოთ, რომ დასავლეთის საქართველოს სამღვდელთებამ 1870 წლებში 330000 მანეთი გადასდეს, თუ მას ნება მიეცემოდა ქუთაისში სასულიერო სემინარიის დაარსებისა; ყოველივე ეს ცხადად ამტკიცებს, რომ სამღვდელთება არასდერ არ ზოგავს სწავლა-განათლებისათვის.

ესლა მიუბრუნდეთ ჩვენ მიერ თქვენ წინაშე კურთხეულ სასწავლებელს. ვინ ითავა ეს დიდი საქმე ამ ჩვენს მიწარდნის კუთხეში, სადაც ტაატი მიდის სწავლა-განათლების საქმე? 30—35 ლარიბმა საფლის მღვდელმა და მათზედ უფრო უღარიბესმა მღვდელთებმა. ამ ექვსის წლის წინაჲ აქ აღარა ორკლასიანი ნორმალური სასწავლებლის გახსნის თაობაზედ კითხვა, მაგრამ რაც 30000 სულმა ვერ გააკეთა, ის 30 ლარიბმა მღვდელთასრულ ჰყო.

ამით ვათავებ ამ ჩემს სიტყვას და წოდებრივ ძიამყედ მიმჩნია ამ ლარიბი მღვდლები ავან ამის-

თანა დიდი საქმის შესრულება საჩხერეში, რომლის მსგავსი აქ ჯერ არაფერი არ გაკეთებულა».

ყველაზედ საყურადღებო და სასიამოვნო ის იყო, რომ ამ შემთხვევას განუახლებელი აღტაცებით მიეგებნენ საერო წოდების წარმომადგენელნიც, მაგალ. თ. დავით როსტომას ძე წერეთელმა გრძობით სავე სიტყვები წარმოხსთქვა, რომელშიდაც გამოხატა სასიქადულო მოქმედება საჩხერის მაზრის ბლად. დევ. იოანნე აბაშიძის და საზოგადოდ ამ მხრას სამღვდელთებისა და ყოველს საკეთილო საქმეშიდ უზრუნველობა საერო წოდების საუკეთესო წარმომადგენელთა. აი ეს სიტყვა:

სწავლა სინათლეა, ხოლო უსწავლელობა სიბნელე.

«მე მოხუცი თქვენი მონა აღტაცებაში მოვჰყავარ დღეს დღეს; ვხედავ, რომ ჩვენს დაცემულ და სინელით გარემოცულ სამშობლოში აქა-იქ არსდებან სკოლები, სადაც სწავლა-განათლება უნდა შეიძინონ ყმაწვილებმა. ერთი ამგვარივე სკოლა გაიხსნა დღეს ჩვენს საჩხერეშიაც სამღვდელთებისაგან ბლად. დევ. მ. იოანნე აბაშიძის თაგონობით და ამით შეუმცირდათ ღარიბ მამებს უზომო ხარჯი თავის შეილების მომზადებისათვის. ეს ისეთი ღვაწლი დასდო ჩვენმა სამღვდელთებამ და ისეთი ტვირთი იტვირთა, რომლის ტვირთვა ვერ შესძლო მთელმა ჩვენმა საჩხერის ახლო მახლო თავად-აზნაურობამ მთაგრობის შემწეობითაც, რომელმაც ამ საქმისათვის დანიშნა ყოველ წლობით 1200 მან. ხსენებულს თავად-აზნაურობას სკოლისათვის ადგილის შეძენა და შენობის აშენებაც საძველად დაუზოა. სამღვდელთებამ კი ისეთი ბაჯა წარსდგა, რომ არა თუ მნახველს, არამედ გამგონსაც უნებურად თავს ახრეინებს და მკოდნეს საქართველოს მატარესას აგონებს იმ ძველ დროს, როდესაც სამღვდელთებამ უმაღლეს ხარისხამდე განამტკიცა საქართველოში ქრისტეს სარწმუნოება, სწავლა და ხელოვნება. წარსულ საუკუნეში ბრწყინავდა თელავის სემინარია, სადაც სწავლობდნ ღვთის-მეტყველებას, რიტორიკას და ფილოსოფიას. სამღვდელთებამ მიიყვანა ჩვენი სამშობლო ოქროს საუკუნემდე. სამღვდელთებამ დაიცვა საქართველო თათრების ურდოების წარყენისაგან, სამღვდელთებამ იმ ზომამდე მიიყვანა ერთი

მუქის ოტენა ქვეყანა, რომ იგი გვერდს ამოუყენა ძრიელი ქვეყნების მპყრობელ რომს და განათლებულ ვიზანტიას სწავლით და ხელოვნებით. ბატონებო, შეუერთდეთ დღეს ამ სამღვდელო უწყებას, ჩვენც შევეწიოთ მათ შეძლებისა და გვარად და ვისარგებლოთ მათი შრომის ნაყოფით; ვითხოვთ მთავრობისაგან, რომ ის 1200 მან., რომელიც დაენიშნა აზნაურობას საჩხევეში სკოლის შესანახად და რამდენიმე წლის კიდევაც უნდა იყოს შეგროვებული, მიეცეს ამ სამრევლო სკოლას და ამ გვარად გადაეცეთოთ ეს სკოლა სამოთხ კლასიან სასწავლებლად და ამით მიესცეთ განათლება ჩვენ მოზარდ თაობას. ჩვენ ვალდებული ვართ უმორჩილესი მადლობა შევსწიროთ სამღვდელოებას და მიზღვს ამ სასიქადულო საქმისას დეკ. იოანე აბაშიძეს და მის თანაშემწეთ და ვევედროთ უფალს, რათა მან ნათელგვეცეს ჩვენ, ვითარცა საულს და ალგვიხილოს თვალი, ვითარცა პავლე მოციქულსა, გამოგვიყვანოს ჩვენ უმცერების სიბნელისაგან და მოგვანიჭოს ნათელი მეცნიერებისა, ვევედროთ უფალს, რათა ჩვენს ძველს დედა ქალაქში სეგტიცხოველის—მირონის აღმომწვეთს კვართის მეოხებით იქნეს ახლად დაარსებული სკოლა ესე სეგტად და ბოძეთ განათლებისა და მისგან წარმოადინდეს მირონი მეცნიერებისა კვალადე და ღეთის-მშობლის საფარველითა აღორძინდეს და განათლდეს საფუძველი ესე სწავლისა მისდაში წილხდომილს ქვეყანასა შინა».

პარაკლისის შესრულების შემდეგ საპატო პირნი მიწვეულ იქნენ საუზმეზედ, რომელიც სკოლის შენობაში იყო გამართული. პირველად დალიეს საღვთმშობელ ხელმწიფე იმპერატორისა, შემდეგ ყოვლად სამღვდელო იმერეთის ეპისკოპოსის გაბრიელისა და სხვა საპატო პირთა.

წინეთ სადილისა ქველ-მომქმედ პირთაგან შემოწირულ იქმნა სასარგებლოდ ამა სამრევლო სკოლისა 300 მანეთამდე.

დამსწრე

ს.ო.უ. ალისუზნის სამრევლო სკოლის პურთხევა

ჩვენსა შეთხვევებმა უწვიან, რომ აზნაურმა ბ. ნიკოლაზ ჩიკვაძემ თავის საკუთარი საშუალებით ააშენა ერთ საბთუღაანი ქვეტირის სახლი საეკლესიო-სამრევლო სკოლისათვის. შენობა აჩის სუთ ოთახიანი კრამიტით დასურული და მოწეობილი სკოლის შენობის შესაფერად. ორა დიდი და ვრცელი ოთახი დანიშნულია გლასისათვის, ხოლო ორა ოთახი თავის სამზარეულოთი მოწეობილია მასწავლებლის სადგომად.

წოდესაც ეს შენობა მთლად მოთავსებულ იქნა, ბ. ჩიკვაძემ მოიწვია სკოლის საკურთხებლად ყოვლად სამღვდელო იმერეთის ეპისკოპოსი გაბრიელი. ყოვლად სამღვდელო გაბრიელი მობრძანდა სოფელს ალისუზანს. 1 სექტემბერს ნწიარ ადგილობრივ ეკლესიაში. წირვაზე დიდი საზოგადოება იყო. წირვის შემდეგ მთმა მეუფებამ წამოსთქვა სიტყვა, რომელშიც განმარტა მოკვლეობა მშობელთა მთი შეილების აღზრდის საქმეში და სწავლა-განათლების მნიშვნელობა. წირვის შემდეგ ყოვლად სამღვდელო თავის კრებულებით და შეკრებილი საზოგადოებთურთ გაემგზავრა სკოლის შენობაში, სადაც გადსადილ იქმნა პარაკლისი. სკოლის კურთხევის შემდეგ ყოვლად სამღვდელო და მრავალი დამსწრე პირნი ბ. ჩიკვაძემ მიიწვია თავის სახლში სადილზე. ყოვლად სამღვდელომ წაბრძანების წინადადუთქა ბ. ჩიკვაძეს მასწავლებლების გამოგზავნა და მასთან აღუთქვა შემწეობა, რომ სკოლის საქმე რიგინად წავიდეს. მათი მეუფების განკარგულებით მეორე კვირაზე გამოგზავნილ იქმნენ ამ სახლი სკოლის მასწავლებლად ბ. იკობაშიძე, რომელმაც ამ ერთი წლის წინადად შესრულა სწავლა თბილისის სასულიერო სემინარიაში სტუდენტის ხარისხით და მ. წ. ბუჩიძე, რომელსაც სწავლა აქეს დამთავრებული ზონის სამასწავლებლო სემინარიაში.

მოკიდნენ თუ არა მასწავლებლები, მშობლებმა მოიყვანეს პატარა უმაწვილები. თუშტა ბევრს ქსურდა სკოლაში თავის შვილის მიტოვა, მაგრამ პატრისადგ მიზნითა გამოარ შეიძლება ვეკლას სურვილის დაკმაყოფილება. მიღებულ იქმნა 170 უმაწვილი ორისეკსქესისა. რადგან უკვლავ მშობლების სურვილი არ იქმნა დაკმაყოფილებული სკოლაში ადგილის უმქონებლობითა გამო საზოგადოებამ გარდასწეიტა კრების მოხდენა და განაჩინის დადგენა, რომ თავის მხრითაც შემწეობა აღმოუწინოს სკოლას, გაადიდოს სკოლის

შენობა და მოიწვიონ შესამე მასწავლებელი. იმედა, რომ ხალხის ასეთი განზრახვა სისრულეში მოვა, რადგან ევკლანის ცხდათ ხედეენ სწავლა-განათლების საჭიროებას და სურთ თავიანთ შვილებს წერა-კითხვა მაინც ასწავლონ. ბბ. მასწავლებლებმა შეადგინეს შირობა და მასზე ხელი მოაწერიეს მიღებულ ემაწვილების მშობელთ. ამ შირობით მშობლებს ეთხოვებათ, რომ მათ შატავსადებ მიხეზთა გარეშე თავიანთი შვილები არ დაზოგოლონ სკოლაში სიარულზე, უეიდონ თავიანთ შვილებს ყოველივე სასწავლო ნივთები და არც სკოლიდამ გამოიყვანონ შვილები, ვიდრემდე სამკრელო სკოლებისათვის დადგენილი შრომის სრულებით არ იქნება გაკლილი. ამ შირობისვე ძალით თითოეულმა მშობელმა თავის შვილის სასწავლებელი ფული ექვსი მანეთი წელიწადში სამ ნაწილად უნდა შეიტანოს სკოლაში.

მასწავლებლებიც ძალიან მუყათად ეკიდებიან თავიანთ მოვალეობას. ისინი ნასადილეებს იხარბენ სკოლაში 15—16 წლის ემაწვილებს და მათ ასწავლიან წერა-კითხვას. მასწავლებლებს აგრეთვე ჰსურთ, რომ გვირაუქმ დღეებში შემოიდონ ლაღვების და საღმისთა ისტორიის სწავლება და სასულიერო შინაარსის წიგნების კითხვა ხალხისათვის.

ამ სახლს სკოლაში ბეჭი ისეთი ემაწვილებია, რომლებიც შორეული სოფლებიდან არიან მოყვანილნი, და რადგან ზოგიერთი მშობლები შესაფერ ბინებს ვერ შეიძენ სკოლის მახლობლად, ამიტომ განზრახვა აქვთ სკოლასთან მოიხლონ ადგილი და მასზე აღაშენონ მოსწავლე ემაწვილებისათვის საზოგადო საცხოვრებელი ბინა.

ბოლოს არ შემოიღია არ მოკისსენო ბ. ჩიკვაიძის სამაგალითო და ფრად სასარგებლო ღებწლი. თუმცა ბ. ჩიკვაიძეზე ბევრს თავდაზნაურობია უფრო შეძლებული ხეომ იმერეთში, მაგრამ დღემდის არც ერთს მათგანს ასეთი ღებწლი არ დაუდევს საზოგადოებისათვის. ბ. ჩიკვაიძეს სკოლის შენობა დაუჯდა 6000 მანეთამდე, გარდა სხვა მრავალი წვრთმული ხარჯისა. გარდა ამისა ბ. ჩიკვაიძემ 1889 წელში, თებერვლის თთვეში წარუდგინა ყოვლად სამღვდელო იმერეთის ეპისკოპოსს გაბრიელს 400 მანეთი და სთხზვა, რომ ეს

ფულები მათ მეუფებას ჩეკიცხს ახლად დაარსებულ სკოლის საკუთრებად. ვისურვებთ, რომ ბ. ჩიკვაიძეს მიმამბეულნი აღმოუჩნდენ ამ გეთილს და სასარგებლო საქმეში.

ს. ჩიქ.

მისიონერული მოღვაწეობა მღვ. თაღაკვაძისა და იონა მეუნარკიასი ბათუმის და ართვინის სამღვთობელოებში.

«საქართველოს მახარებელში» იბეჭდება ანგარიში ეკვასიაში მართლ-მადიდებელი სარწმუნოების აღმადგინებელი საზოგადოებისა, რომელმაც ვრცლად არის მოთხრობილი ამ საზოგადოების მოქმედება, შემოსავალი და გასავალი. მოგვყავს ზოგიერთი ადგილი ამ ანგარიშიდამ:

«ყოვლად სამღვდელო კრიგორი, რომ უფრო გარტად გაეცნო მას სარწმუნოებრივი მდგომარეობა ბათუმის და ართვინის მაზრების გამაჭმადიანებულ მკვიდრთა, ცდილობდა გამოენახა სხვა-და-სხვა საშუალებანი, რათა ამ ოლქებში სანატრელად წასულიყო მართლ-მადიდებელი სარწმუნოების გავრცელების საქმე. ამიტომ თებერვლის 20 და 21 ჩიცნსებში მათმა მეუფებამ ქუთაისის სამხედრო გუბერნატორის თანაშემწის სახლში დანიშნა გურია-საშეტრელის სამისიონერო განყოფილების წევრთა გრება თავის თავსმდგომარეობით. სხვა-და-სხვა კითხვების განსილვის შემდეგ, გრებამ დაადგინა შემდეგი:

- ა) გაიგზავნოს ბათუმის და ართვინის ოლქებში ორი მღვდენე ზირი, რომელთაც ადგილობით შეიტყონ ის ზირბანი, რომელნიც ხელს შეუწყობენ მართლ-მადიდებელი ქრისტიანობის გავრცელებას ამ ოლქებში, შემდეგ თავისი აზრი წარუდგინონ სამისიონერო განყოფილებას, თუ როგორ უნდა მოეწეოს საქმე, რომ ამ ადგილებში უკეთესად გავრცელდეს მართლ-მადიდებელი სარწმუნოება; ამასთანავე ვალად დაედგინოს ამ ზირთ: 1) ვრცელი აღწერილობა შეადგინონ მშველ ნაშთთა, რომელნიც მოიხრობებიან ამ ოლქებში და განსაკუთრებითა ყუყვადლება მათგან იმ ტომებს, რომელთა შეკეთება ანუ განსილება შეიძლება; 2) აღნიშ-

ნონ დასამხარი ადგილები, სადაც შეიძლება სამკვლევო სკოლების გახსნა; 3) გამოიკვილონ მათ, თუ რომელ ადგილს უფრო შეუძლიათ მისსიონერებს საწმუნოების გავრცელება; და 4) ადგილობრივ შეისწავლონ ამ ოლქების მკვიდრთა საწმუნოებრივი მდგომარეობა და ამასთანავე აღნიშნონ ის ძველი ქრისტიანული ჩვეულებანი და წესები, რომელნიც დღესაც სრულდება გამაჰმადიანებულ მკვიდრთაგან ამ ადგილებში.

ბ) ვიშუამდგომლოთ კავკასიაში მართლ-მადიდებელი საწმუნოების აღმადგინებელი რჩევის წინაშე, რათა 720 მანეთი მისცეს ამ რჩევამ შემოთ აღნიშნული საგნისათვის გავსაზიანოთ შიკთა; ეს შუამდგომლობა მიადლო რჩევამ და კიდევაც დანიშნა 720 მანეთი.

ვ) ნება მიეცეს უოკლად სამღვდელთა გრიგორის დანიშნოს რჩი შიკი სსენებულს ოლქებში გასავსავანად.

ამ დადგენილობის ძალით 1890 წელში, ივნისის და ივლისის თვეებში უოკლად სამღვდელთა მინდობილობით გაემგზავრენ სსენებულს ოლქებში ოსურგეთის მაზრის მღვდელი ეჭვითივე ტალაგაძე და გურკია-სამეგრელოს სამისიონერო განყოფილების წევრი და სსქმის მწარმოებელი აზნაურთა იონა მეუნარგია. ამ შიკების დანახვა არა თუ სსქენათ არ დაურჩიათ ამ ადგილების გამაჰმადიანებულ მკვიდრთ, შიკით ისინი დიდ ზატიკს სტომდენ მათ, როგორც მოწმობს ქუთაისის სამხედრო გუბერნატორად ნამყოფი აწ განსკვნებული გრემანი. ერთ საზოგადოებაში იმდენად ზატიკი სტეს სსენებულ შიკთ, რამ, რადგან ხეიროანი ბინა ვერ უშოვეს მათ დამის გასათყვად, თვითონ მეჩიტში მოუსვენეს სტუმრებს ერთ დამეს.

მღვდელმა ტალაგაძემ და ბ. მეუნარგიამ იწვეს მოგზაურობა ქობულეთიდან. სოფელს ზემახინოში მათ დაათვალიერეს ხინოწენილის ძველი საკრებულო ტაძრის ნანგრევები. აქ მღვდელმა ტალაგაძემ შესარულა ზარკალისი, რომელსედაც დაესწრო მრავალი მამადიანები. აქედგან მისსიონერნი გაემგზავრენ აჭარისკენ და მთელი ეს მხარე დაიარეს და დაათვალიერეს, რაც გი შესანიშნავი ნაშთები იყო აჩქოლოლოგის მხრით. უკვლავ ძველ ტაძრებში მღვდელი ტალაგაძე ისდიდა სამადლობელ ზარკალის, რომელსედაც ესწრებოდნენ მამადიანები.

კავკასიაში მართლ-მადიდებელი, საწმუნოების აღმადგინებელი საზოგადოების მისსიონერი არქიმანდრიტი ამერსი, რომელიც ამავე დროს არის წევრად გურკია-

სამეგრელოს სამისიონერო განყოფილებისა, უოკლად სამღვდელთა გრიგორის განკარგულებით გაიგზავნა აფხაზეთში და სვანეთშია.

მ. არქიმანდრიტი ამერსის, მღვდელს ტალაგაძეს და ბ. იონა მეუნარგიას დაუვლათ მათდამი დანიშნული ადგილები და ვრცელი ანგარიში წარუდგენიათ სამისიონერო საზოგადოებისათვის.

მისიონერის მ. არქიმანდრიტის ამერსის მოხსენებაში ვრცლად აღწერილია აფხაზეთს და სვანთა ზნე-ჩვეულება, მათი ამად მოაწმუნება და გაუნათლებლობა. ერთი სიტყვით გასაგვირველია, რომ ასე მალე როგორ გამოიკვილონ ამ მისსიონერებმა სსენებულ ხალხთა საწმუნოება, ცხოვრება, ზნე-ჩვეულებანი და ეტნოგრაფიული აღწერილობა ბათუმის, არჯინის, სვანეთის და აფხაზეთის მხარეებისა. მაგრამ, მადლობა დემრთს, ამ შემთხვევაში ჩვენს მისიონერებს ხელს უწყობს მრავალგვარი უფრო დაწვლილებით გამოკვლევა საერო და სამღვდელთა შიკთა, რომელთაც მშენებრად აქვსთ აღწერილი ის, რასაც სწერენ დღეს..

«ქუთაისის გუბერნიის უწყება»-ში ჩვენ წავიკითხეთ სია იმ წიგნებისა, რომლებშიაც ვრცლად არის აღწერილი უოკლივი ის, რასაც სწერენ დღეს აფხაზეთის, სვანეთის და აჭარის მკვიდრთა საწმუნოებაზე, ზნე-ჩვეულებაზე და განათლებაზე. მივაქცევთ ამ მისსიონერების უურადღება ამ წიგნების არსებობასედა. მაგრამ, ქრისტიანობის აღმადგინებელი საზოგადოების გამოკვლისათვის, ჩვენის აზრით, უფრო სასიამოვნო იქნება, გვანებ, შეიტყუოს, თუ რამოდენი შიკი მოაქცევს ამ მისსიონერებმა მართლ-მადიდებელ საწმუნოებზე და სად? უფრო სასარგებლო და სასიამოვნო იქნება უკვლასთვის წავიკითხოთ მისსიონერების კუბიტოლოენი, მაწერილინი ამ მქადაგებულთაგან მოსაქცევ სხლთადმი მათთვის გასაგები ენით და მათ მოსაქცევად, ვინემ მოთხრობა მათ ზნე-ჩვეულებასედა და ცხოვრებაზედა. თვანგების მისსიონერებს ერთი ახიკებული ჩვეულება აქვსთ: იგინი მუშაობენ, იღვწიან და ქრისტიანობის გავრცელებისათვის. ითმენენ უოკულ გაჭირვებას, მაგრამ ეზარქილოურ გამოცდებში არსოფენს არ გავსიან დასაბუქდად. ეს ჩვეულება ზოგოეროებს ახიკებულ ჩვეულებად მიანიათ, მაგრამ, ჩვენი სუსტი აზრით, აქ არავითარი ახიკებულობა არ არის.

როგორც ანგარიშიდამ ჩანს, ქრისტიანობის აღმადგინებელ საზოგადოებას დაუხარჯავს 1860 წლიდან რამდენიმე მილიონამდე და რომ ვიანგარიშოთ, 1860-

წლიდამ მოქცეულების რიცხვი, მაინც და-მაინც, ეს რიცხვი დიდს არასფერს შეადგენს... უკვლავ ვხედავთ, რომ რაღაც აბრკოლებს, რაღაც ედგება მისიონერობის საქმეს კავკასიაში და ამ მიზეზებს კი, სამწუხაროდ, უურადლებას არ ვაქცევთ.

ამას წინეთ ჩვენ მივიღეთ ვლადიკავკასიადი ერთი მატარა წიგნი. ამ წიგნში. სხვათა შორის, იყო დაბეჭდილი სწორეთ არა სსსიამოვნო ტონი. ვლადიკავკასიის ქალების სკოლის შესანახად სუთი წლის განმავლობაში ქრისტიანობის აღმადგინებელ საზოგადოებას დაუსარჯავს ას ოთხმოცდაცხრამეტი ათასი მანეთი. ამ სკოლამ საზოგადოებას მისცა სუთი წასწავლი ქალი, რომელნიც მასწავლებლად წაიკინნო. თითო ქალის გამოხდა დაჯდომის საზოგადოებას ოცდათხრამეტი ათასი მანეთი. მიდგობა დიქრთს, რომ მიღულ უოკლად სამდელოდ, საქართველოს ექსპრსსსმა პაღლადმ ბოლო მთულა ამსთანა უსაგებოლ ხარჯს. დიხს, სწორეთ დასაფიქრებელია. წერას ვაქცევთ ნამეტან უურადლებას და საქმეს არა...

ბაზრატის ძველი ტაძარი.

დიდებულთ დროთა უზარმაზარი ციხე-ტაძარნი აგეს ძველათა, ციხე მტერთაგან, და ტაძრები კი ქრისტიანობის დასაცველათა. მაგრამ შავმა დრომ დიდებულ დროის ნაშენ-ნაგები სულ დაანგრია! კარგს დროს ავი დრო და ავს დროს კარგი თან მოზდევს ხოლმე.—ესეც აგრეთ დიდებულს ნაშთსა ძველის დროისას ტაძარსა წმიდას ვხედავ დანგრეულს, ვიგონებ ჩვენსა არსებობასა, სიცოცხლით სავსეს დროსა ადრეულს. ვაი ამ ნახვას გულის მომწუვდელსა და წარსულისა მოგონებასა! სიზმებრ გამქრალი ჩვენი დიდება მიწულულებს გულსა და გონებასა, ვხედავ დანგრეულს, ბაგრატის ტაძარს, რომურთ-მულ ნათალს ფიქალ გებიითა;

რომელსაც კრძალვით უცხოელები ხატვენ,— ნახატი მიაქვთ ქებითა. თნ! დიდებულთ, დიდო ტაძარო, შენში სჩანს ჩვენი წარსულის კვალი; შეუძლო არის შენსა მნახველსა ქართველს ცრემლითარ იევსოს თვალი: როცა შეხედავს ვერნად ქცეულსა მადლოს, თვალი უწვდენს ნანგრევს კედლებსა, მათ თავზე ჩიბთა მოტანილ მარცვლით ტურთად ამოსუღს ხეებს ნედლებსა. ვიგონებ იმ დროს, როს ამ ტაძარში მეფე ბაგრატი მუხლთ მოიდრედა; ნელთა აღპურობით, თვალუწვდენ გუმბათს თვალს მიაპურობდა, დიქრთს ადიდებდა. ვინ იცის, მაშინ თვისის ერისთვის რასა სურვობდა, რასა ითხოვდა; კათალიკოსი როცა ერისთვის ზეცით კურთხევას გამოითხოვდა? შენ ხარ მოწამე, წმიდავ ტაძარო, ჩვენის წარსულის, ჩვენის დიდების... უსჯულოთაგან ახორებისა, დაცემისა და განადგურების; ვინ იყო იგი უღვთო, ურწმუნო, უსჯულოერი, ბილწ-კადნიერი! შენსა შვენებას დასანგრევად რომ ხელი შეახო მან მანგიერი? შენსა შემხედველს გული მიკვდება, მწვავს დაუშრეტი მე გვენია. ნეტა წარმოსდგეს, მითხრას წარსული, ვის შენში წირვა მოუსმენია! მითხარ, რათ სდუმებ, რისთვის არ მეტყვი ძველს დროის ჩვენსა ვაჭირვებასა; მომსვლელთ მტერთ ზედა ქართველებისგან ზარდაცემის ხმით შეუვირებასა: თუ დაუხვდენ მათ ღოამებრ გმირულად და არ იხარეს მტრების წინ ქედი? მამულისათვის განსავმირავად ხომ არ დაზოგეს მათ თვისი მეგრდი? ქართველთა რაზმი ხომ არ გინახმვს უტუნქცული ანატირია? და თუ სიმრავლით მტერთა დასძლიეს, ეს კიდევ არ არს გასაკვირია. ჩვენამდე ამბათ მოქუვინელი: ჭირი, ვარაძი, თუ შვება ღხენა;

ათასი მაინც გამოგივლია, მაგრამ ხარ უტყვი,
 არა გაქვს ენა.
 გარნა შენ მაინც ცხადად დადადეგ, თუ რა უო-
 ფილა ჩვენი წარსული,
 დღეს კი რანი ვართ? ვართ ჭარცა ვართ, მხოლოდ
 ვღონდილებთ და გვიდგას სული!
 ჩვენის ერისა გულ-გრილობანი სავაღალოდ
 სჩანს და საგოდებდად;
 რატომ არ ზრუნვენ, რომ შეგამაგრონ ჩვენი
 წარსულის მოსაგონებდად!

რადენ საჯახელი

«ივერიის» არჩილურ ზვილთაჲს მიხატვა.

III.

სილაღე შესწევს ქაღილსა,
 აქვს ცილის დიდი ქუჩიო,
 ნილაბით პირ-აფარებულს,
 მრჯელ ასწიეს ყურიო...

IV.

ზაკვირებამ აგეიტაცა,
 «ის მწერლობსო», როცა გვითხრეს, —
 მანა თქმულა: ლომთა შემდეგ
 ასპარეზი დარჩეს ვითხებს?!

თ. გ—ქ.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

ქულაშის საბლლოჩინო მაზრის ბლლოჩინს მ.
 ერმალოზ კანდელაკს ამას წინედ მოუწვევია მისდამი
 რწმუნებული ეკლესიების მღვდლები და მედავით-
 ნეები და გამოუცხადებია მათთვის, რომ ქუთაისის
 სასულიერო სასწავლებელთან არსდება ძმობა

დავით აღმაშენებლის სახელობაზე. შემდეგ მ.
 ბლლოჩინს განუმარტებია კრებისათვის მნიშვნელო-
 ბა და მიზანი ამ ძმობისა და უთხოვინა კრებისათვის,
 რომ ყველამ შემწეობა აღმოუჩინოს ამ ძმობას და
 ჩაეწირონ ძმობის სამუდამო წვევრებად. სამღვდლო-
 ებას და საეკლესიო მოსამსახურეთ თანხმობა გამო-
 უცხადებიათ და შეუდგინათ ყურნალა, რომლის
 ძალით ამ ხსენებული საბლლოჩინო მაზრის სამღვ-
 დელოებისაგან ძმობას შემოუყუა ყოველ წლობით
 ასი მან. იმედია, რომ ამ სამღვდლოებას სხვა საბ-
 ლლოჩინო მაზრების სამღვდლოებაც მიბაძვას.

* *

ჩვენმა მკითხველებმა უკვე უწყიან, რომ 18
 ოქტომბერს დ. ახალ-სენაკში სამეგრელოს სამღვდ-
 ლოების დეპუტატების კრება იყო დანიშნული. ამ
 კრებას, როგორც შეეიტყუთ, 75000 მან. დაუნიშ-
 ნავს ადგილობითი სასულიერო სასწავლებლისათვის
 ახალი სახლის აღსაშენებლად.

* *

საქართველოს ექსარხოსის მაღალ ყავლად
 უსამღვდლოეობის პალატის კურთხევით და ნე-
 ბართვით ნოემბრის 3 ქუთაისის სასულიერო სას-
 წავლებელთან გაიხსნა ძმობა დავით აღმაშენ-
 ბლის სახელობაზე. ძმობის მიზანია, რათა შემწეობა
 აღმოუჩინოს ამ სასწავლებელს ღარიბ მწუკუქს.
 ამიტომ იმედია, რომ ამ ძმობას დიდ თანაგრძობას
 და დახმარებას აღმოუჩენს როგორც სამღვდლოება,
 ისე საზოგადოება.

* *

მთელს საქართველოში იკრიბება შე-
 საწირავი რუსეთის ზოგიერთი გუბერნიების მოუსაქ-
 ლელობით დაზარალებულ მკვიდრთა სასარგებლოდ.
 ყველანი ცდილობენ, რომ რაიქე შემწეობა აღმო-
 უჩინონ დამწყულთ. რამდენიმე დღის განმავლობა-
 ში ამ მიზნით ქუთაისში შეიკრება 2000 მანეთამდე.

* *

ნოემბრის 2, 3 და 4 ქუთაისში დანიშნულია
 იმერეთის სამღვდლოების დეპუტატთა კრება.

* *

«ივერიის» ახალი ამბები.

«რკინას გზის სადგურ აჯამეთსა და რაონა შუა
 ხუთშაბათს, ამ თთვის 24, ღამით, დიდი მიწის ძვრა

ყოფილა, რის გამოც კლდე მორღვეულა და ქვის დიდი ზევი ჩამოვარდნილა რკინის გზის ლიანდაგზე. მატარებლების მიმოსვლა დროებით შეწყვეტილა. ზევის ჩამოვარდნის ორის წუთის წინად ამ ალავას მატარებელს გაუელია, მაგრამ გაუსწვრია და ზევი ზედ არ დასცვია. უბედურება რა მომხდარა-რა».

მადლობა ღმერთსა, რომ ამ კლდის ზევის მთელი მატარებელი ქვეშ არ მოუტანია! მაგრამ საიდგან წამოსულა ეს ქვის დიდი ზევი? ნაქერალას მთიდგან ხომ არა?! აჯამეთსა და რიონის სტანციების შუა რკინის ლიანდაგის სიანლოვეს არსად კლდე არ არის და საიდგან გამონახა ეს კლდე «ივერიის» კორრესპონდენტმა, ვერ შეგვიტყვია!..

* *

ამავე გაზ. ვკითხულობთ: «ერთმა გლეხის ცოლმა ქმრის ეჭვიანობისა გამო დანით ყელი მთლად გამოიღადრა. საბრალოს მესამე დღეს დაუღევია სული». ვერ აგვიხსნია, ყელ გამოღადრული ქალი როგორ ცოცხლობდა სამ დღეს?!

* *

იგივე გაზეთი გვაცნობებს, რომ მწვანილი გაიფეხულა თბილისში...

სწავლა და მეცნიერება ქრისტიანობრივ საზღვრებსა და კეთილ-ზნეობაზედ.

ლოცვის ძალა.

(მოთხრობა).

მარიამპეტრეს ასული ს., ორი წელიწადია, რაც დამქვრივდა. მისი მეუღლე იყო მრევლის მღვდელი. მქვრივს დარჩა საჩხენად ერთი თხოვეტი წლის ვაჟი და ერთი წლის ქალი. ქმრის სიცოცხლეშიაც საბრალო მარიამი მდიდრულად არა სცხოვრებდა: სამრევლო მცირე იყო, მრევლის უმეტესი ნაწილი

ღარიბი ხალხი იყო, ამიტომ მღვდელს მცირე შემოსავალი ჰქონდა—და ცხოვრება კი ძვირად უჯდებოდათ; მასთან მღვდელიც სწული კაცი იყო და ხშირად ავად-მყოფობდა, განსაკუთრებით უკანასკნელს წლებში,—ბევრი ფული დაეხარჯა მღვდელს ექიმობაზე და წამლებზე. მაგრამ როგორც იყო, ქმრის სიცოცხლეში სახლობა ძლიერ-ძლიერობით სცხოვრებდა, ლუკმა პურს შიობდა და იცვამდა. მაგრამ ქმრის სიკვდილის შემდეგ საბრალო ქალი ჭ მისი ორი შვილი ითმენდა შიმშილს და სიცივეს. ობლებს ძალიან მცირე საშუალება ჰქონდათ. პატარა სახლი, რომელშიაც თვითონ სცხოვრობდნენ, იძლეოდა თთვეში ხუთ მანეთს მღვდურებისაგან და საეპარქიო სამზრუნველოსაგანაც ორი მანეთი ეძლეოდათ თთვეში,—სწორედ ეს იყო მთელი ოჯახის შემოსავალი. ამასთან წელიწადში ბანკში უნდა შეეტანათ ხოლმე 30 მანეთზე მეტი, რადგან სახლი ბანკში იყო დაგირავებული გარდაცვალებული მღვდლისაგან. ამ მცირე შემოსავლით სცხოვრებდა მქვრივი თავის პატარა ქალით (ვაჟი მამის სიკვდილის შემდეგ სემინარიაში სახელმწიფო ხარჯზე მიიღეს) და მოხუცებული გამდელით, რომელიც უჯამაგიროდ ემსახურებოდა. თუმცა გამდლის შენახვა ძნელი იყო, მაგრამ უიმისობაც არ შეიძლებოდა: ეს გამდელიც რომ არა ჰყოლოდა, ვილასთვის უნდა დაეტოვებია საბრალო მქვრივს თავის პატარა ქალი სახლიდგან წასვლის დროს. მარიამი ცდილობდა რამე სამსახურში შესულიყო, მაგრამ ბავშვის მიზნებით არსად იღებდნენ. ზოგიერთი კეთილი პირების დახმარებით, რომელნიც კარგად იცნობდნენ გარდაცვალებულს მღვდელს, მქვრივი, როგორც იყო, სცხოვრებდა: ზოგი სამუშაოს აძლევდა მქვრივს, ზოგი უგზავნიდა ფქვილს, ზოგი—ჩაი-შაქარს. ძლიერ უჭირდა ცხოვრება საბრალო მქვრივს ერთხელ მანც ძლიერ გაუჭირდა ქალს საქმე. ეს მოხდა ერთ ზამთარში, ერთი დღესასწაულის წინათ: საბრალოს არ მოეძებოდა არც ერთი გროში, არც შეშა და არც რაიმე სანოვაგე; ვერც რაიმე სამუშაო იშოვა, რომ ცოტაოდენი ფული აელო, არასფერი გაიხნა, რომ ან გაეყიდა და ან დაევირაგებია,—კიდევ კარგი, რომ სახლის მღვდურებს მიეცათ რამე წინდაწინ, მაგრამ ეხლა იმათაც საჭიროება ჰქონდათ და მასთან უიმისობაც ღარიბი ხალხი იყო და ძლიერ ძლიერობით

ცხოვრებდნენ. საბრალო მარიამი ზრუნავდა თავის პატარა ქალისათვის, თორემ თვითონ თავის თავს არ ეძებდა; საწყალს შეილი ებრალებოდა: სამი ღღე და ღამე მარტო შევი პურის მეტი არა ჰქონიათ-რა და ისიც საყოფად არ იყო, — საბრალო ბავშვი ხშირად სტიროდა და ეუბნებოდა ღედას: ღედილო, მაქამე რამე! ბავშვს არ ესმოდა, რომ მის ღედას არასფერი გააჩნდა, თორემ როგორ რასმე დაშურავდა მისთვის. ღღეს პურიც არ ეყოთ; იტირა პატარა ქალმა და მშვიერი დაწვა დასაძინებლად. მაგრამ ხვალ რალა ეშველებათ: არც პური გააჩნიათ და არც ჩაეშაქარი, ოთახის გასათბობი შეშაც არა აქვსთ და გარედ განგებ ცივა. რა უნდა ჰქნას საბრალო მქერიემა? საღ წაიღეს? ვის მიადგეს? ღღეს ორ ოჯახში იყო, ეგებ რაიმე სამუშაოს იშოვიდა და ეგებ წინდაწინ ფულსაც მისცემდენ, მაგრამ უნდერაიენ ნახა. ყველას ხომ ერა ჩამოუვლიდა, როგორც მათხოვარი: რცხვენოდა საბრალოს, რაც უნდა იყოს მღედლის ცოლი იყო, და შეიძლება ზოგნი, შებრალების მაგიერ, კიდევ იტყოდენ: სახლი აქვს და კიდევ დაწოწილობს; იმას კი აღარ იფიქრებდენ, თუ რა სახლი იყო და ან რა შემოსავალს აძლევდა იგი ქალს. ჯავრისაგან დაქანცული, მარიამი შევედრა ღმერთს და დაწვა დასაძინებლად. მაგრამ საწყალს არ ეძინება, — ან კი როგორ დასძინებდა საბრალოს ჯავრი: საბრალო ფიქრობს: ხვალ გააღვიძებს მშვიერი ქალი და უფრო იყვირებს, პურის თხოვას დაიწყებს, ფენის გასახურებელი შეშაც არა მაქვს, და არც არაფერი შემიძლია. მთელს ღამეს არ დასძინებია საბრალო. ავერ წირვების დაკვეს. მარიამს ისღა დარჩა, შევედრებოდა ზეციურს ღედოფალს. მქერიემა მაშინვე ჩაიცვა და წაიდა ტაძარში. ტაძარში ის დადგა ღეთის-მშობლის ხატის წინ. მთელი წირვის დროს მხურვალედ ლოცვებოდა თვალცრემლიანი, ევედრებოდა ღმერთს, როგორც კი შეუძლია თავის შეილის ნამდვილ მოსიყვარულე ღედას: მან წარმოსთქვა ღეთის-მშობლის წინ მთელი თავის მწუხარება, თავის ობლის ჯებდური მდგომარეობა, ევედრებოდა, რომ ზეციურ ღედოფალს შეესამინა მისი ევედრება და ნუეშე ეცადისთვის და მიეცა ობლის საზრდო, და მართლაც ღედის ევედრება შეისმინა ღეთისამშობელმა.

ამ დროს იმავე ტაძარში ლოცვილობდა მეორე მქერიე ნატალია ნიკოლოზის ასული ტ. ეს იყო

მდიდარი მემამულე ქალი, რომელიც ყოველთვის მდიდრულად სცხოვრებდა და არას დროს გაქირვედა არ გამოუცდია, მაგრამ ახლა კი ისიც საწყალი იყო, მაგრამ სულ სხვა გარემოების ძალით. მისი ერთადერთი საყვარელი შეილი, ახალგაზრდა კაცი, რომელიც სწავლობდა ერთ-ერთ უმაღლეს სასწავლებელში, რამდენიმე თთვეა ავად არის. ნატალია ნიკოლოზის ასული არასფერს არ შურავდა, ოღონდ მისი შეილი მორჩენილიყო, (ამ მიზნით მან კიდევ დააგირავა საცხოვრებელი), მოჰყავდა უეტესი ექიმები, სხვა და სხვა ქალაქებიდამ იბარებდა გამოჩენილ მკურნალთ, მაგრამ ექიმებმა ქალს იმედი დაუშვინდეს შეილის მორჩენაზე. ამის შემდეგ საწყალს ნატალიას ერთილა ღეთის იმედი ჰქონდა და ამიტომ ხშირად მხურვალედ ევედრებოდა ღმერთს შეილის მორჩენას, რომ არ მოეკლო მისთვის ერთადერთი იმედი მოხუცებულებში. ეხლაც ამიტომ იღვა ტაძარში და ცრემლით ევედრებოდა ღმერთს.

წირვა გათავდა. ხალხმა იწყო ეკლესიიდან გამოსვლა. მარიამმა შენიშნა შორიდან ნატალია, — ის ღიღი ხანია იცნობდა მასს, და მოინდომა ნატალიასთან მისვლა: «მაგრამ რა შეჩქარება, იფიქრა მან; ღეე, ჯერ სხვაები მივიდნენ და მეჩემე მივალ» და წაიდა ხატების სასთხვევად. აქ უნდა შეენიშნოთ, რომ ნატალიას თითქმის ყველანი იცნობდენ სამრევლოში და ყველანი პატივის ცემით ეპრობოდენ მასს. წირვის შემდეგ, როცა ნატალია ტაძარში რჩებოდა, ზოგნი მიდიოდნენ მასთან და ესაღმებოდენ, განსაკუთრებით საწყალი ობლები, მქერიეები და მოხუცებულები. ნატალია ყველას აღერსიანად ევებებოდა, ყველას ტკბილს სიტყვას ეუბნებოდა. ზოგიერთ ძალიან ღარიბებს უბრძანებდა ხოლმე იპასთან მისულიყენენ; ზოგს ფულს აძლევდა, ზოგს რაიმე სანოვაგეს, ანუ რაიმე სამუშაოს, თავის მიხედვით.

როცა ხატებს ემთხვია, და ხალხიც შეცოტავდა ტაძარში, მარიამი მივიდა ნატალიასთან.

ღიღამშვიდობის, ღედილო, უთხრა მარიამს ნატალიამ და სანამ მარიამი პასუხს მისცემდა, ნატალიამ ჩაუღდა მას ხელში ხუთ მანეთიანი და ეუბნება: უკაცავედ ვარ, ღედილო, არ გეწყინოსთ, მიიღეთ ჩემგან, ღეთის გულისათვის: მე შემდეგ ავიხსნით; ღღეს თქვენ ჩემთან შემოიარეთ, როცა თავისუფალი იქნებით.

მარიამს სიხარულით ფეხი აღარ უდგოა მიწაზე, წაიღო ფული და ხმა ამოუღებლად გავიდა ტაძრიდან, მადლობა შესწირა უფალს; იყიდა შეშა, სასმელსაქმელი და რაც საჭირო იყო, როცა სახლში მივიდა, პირველად მან მადლობა შესწირა ღვთისმშობელს და მის ძეს ამ ნუგეშინის ცემისათვის, და რომ ამ შემთხვევაში ეს შემწეობა მოველინა მარიამს ღვთის შემწეობით, ეს ეჭვ გარეშეა. ეს ცხადათა სჩანს ნათქვამისაგან. მართალია, ნატალია ხშირად ეწეოდა ღვთისმშობელს, მაგრამ ეს რაღაღნიმე წელიწადია, მაგალითი არ ყოფილა, რომ ნატალიას ვისთინემ გამოუყობხავად და უთხოვრად რაიმე შემწეობა მიეცეს, მით უმეტეს მარიამისათვის, რომელიც მას ძლიერ უყვარდა, უცქერდა მას, როგორც მღვდლის ცოლს და ქალს, რომელიც მასზე ნაკლები არ იყო. თუ როდისმე იგი ეხმარებოდა მარიამს, უფრო ზრდილობისა გამო და ისე, რომ არ შეებლალა მკერვის თაემოყვარება, ის პირდაპირ ფულებს კი არ აძლევდა ხოლმე სამოწყალოსათვის, არამედ აძლევდა რაიმე სამუშაოს, ხანდისხან სულ უბრალოს და საადვილოს, ხან აკერავინებდა რამეს და ფულებს კი ბლომად აძლევდა. თუ ამ შემთხვევაში ნატალია სხვანაირად მოიქცა, აქ იხედება ღვთის ძალა, რასაც ცხადათ დავინახავთ შემდგომისაგან. მიუბრუნდეთ მოთხრობას.

მარიამმა გამღვლის დახმარებით გაათბო ფეხი, მოამხადა ჩაე და, გულ დამშვიდებული ელის, როდის გაიღვიძებს მისი ქალი. ღმერთო ჩემო! როგორ გაიხარა პატარა ქალმა, როცა დაინახა რძე და ბუღკი და ფეხიც ხურდება, მაშასადამე კიდევ ეთბილება და სადილისათვისაც რამეს მოხარშენ! ბავშვი იცინის, ხელებს აქნევს და დედას ჰკოცნის.

— დედილო, ესეები სად იშოვე?

— ღმერთმა გამომიგზავნა ჩემო საყვარელო. მე შევევედრე უფალს და მან მომცა კიდევ.

— რა კეთილი ყოფილა ღმერთი! მაშ ჩვენ ყოველთვის ვევედროთ მასს, როცა საქმელი არ გვექნება, ის მოგვცემს. ხომ ასე? ვკითხება ქალი დედას.

ღიან, ჩემო ქალო. ღმერთი არავის უარს არ ეტყვის, ვინც კი სთხოვს რასმე მასს.

სალამოზე მარიამი წავიდა ნატალიასთან.

— მიიხარო, ქალო, დაუქალხვად, გესაჭიროებოდათ თუ არა თქვენ ის ფულები? აქ კითხვებით მიეგება ნატალია მარიამს.

მარიამმა უამბო მასს, როგორც იყო საქმე: როგორ უჭირდა მასს, როგორ ტიროდა და ვეღვრებოდა ღმერთს.

— თქვენ, დედილო, ცხადია, უფალმა მოგიველინათ თავის მოწყალება ჩემი ცოდვილის ხელით. შეიძლება გეგონოსთ, რომ მე ტყუილ უბრალოდ ჩავიდევით ხელში ფული: ეს ღმერთმა ჩამაგონა მე. აი როგორ იყო საქმე. დღეს რომ წირვა გათავდა, მე ჯიბიდან ამოვიღე ფული, და მივებრუნდი ღვთისმშობელს შემდეგი სიტყვებით: მიჩვენე მე, ზეციური დედოფალო, ვინც უფრო საჭიროებს აქ მყოფთაგანი, რომ შევეწიო მასს; ვინც პირველი მოვა ჩემთან, ამ ფულებს მასს მივცემ. ხალხმა იპყო ტაძრიდან გასვლა; შენ თვითონ იცი, რომ ჯერ კიდევ წირვა არ იყო ხოლმეგათავებული, რომ ჩემთან მოდიოდნენ ნაცნობი ღვთისმშობელი, დღეს კი, თითქო განგებ ღმერთს ასე სურდა, თქვენზე ადრე არავინ მოსულა ჩემთან, თუმცა თქვენ ყველაზე მოშორებით იდევით და, როგორც ვეტყობოდით არც კი ჩქარობდით ჩემთან მოსვლას და მხოლოდ თქვენს შემდეგ მოვიდა ჩემთან ხუთიოდე მოხუცებული ქალი.

ამ სიტყვებმა კიდევ უფრო დაარწმუნა მარიამი, რომ ეს მოწყალება, რომელიც მან დღეს მიიღო, მოველინა მას ღვთისაგან. ნატალიასაგან უხვად დაჯილდოებული, მარიამი გაემგზავრა, განარებული, ბედნიერი და თავის გულში აღიდებდა ზეციურს დედოფალს და მის ძეს მათი გამოუთქმელი მოწყალებისათვის, რომელიც მას მოველინა.

აი ასე ისმენს უფალი და მისი წმიდანები ყველას ვედრებას, ვინც კი მათ შევედრება. მხოლოდ საჭიროა, რომ ვევედროთ ღმერთს და მის წმიდანებს სარწმუნოებით („Кормиц“).

დამატება.

„ნიკარიის“ ენაპნობა.

(ახსნურობის საძაქებელ წესდების გამო)

მის არ მოგეხსენებათ, რომ სამეგრელო-ლენ-
ხუმის თავად-აზნაურნი ამ ქაშად დიდ გაწამაწიაში
არიან თავიანთის წოდებრივი ღირსების დასამტკი-
ცებლათ შმართებლობის წინაშე. ყველა ჩვენებური
ნასწავლი და საქმის მკოდნე პირები ზნეობითათ
ვალდებულნი არიან, გაუწიონ შეძლებისდაგვარი
დანმარება ამ მძიმე საქმეში ღარიბს თავად-აზნაურო-
ბას. ჩვენმა ერთად ერთმა საერო გაზეთმა «ივერიამ»
თავისი მოვალეობა მოიხნა მით, რომ გადმოთარ-
გნა რუსულითგან ქართულად (?) ხსენებულის ღირ-
სების საძიებელი წესდება. მერე იმ თარგმანის ცალკე
წიგნაკად გამოცემის უფლება გადუტია ბათუმელ
ვაჭრის მ. ნიკოლაძისთვის, რომელსაც გამოუტია
კიდევ პირწმინდათ ისე, როგორც ივერიას უთარგ-
მნია. ეს წიგნაკი ისყიდებდღეს კიდევ სამ შაურად.
ცეცხლი ფასია! მით უფრო, რომ ეს თარგმანი ყო-
ვლად უფარგისია, როგორც ენის, ისე შინააზრის
მხრით. მისი დანდობა შეუძლებელია, საქმეში უფრო
ხელის შემშლელია და მანებელი. ამაში ქვემოთ
დარწმუნდებით.

საჭირო იყო, და ფრიად საჭირო, წესდების
სხვანაირი გამოცემა. ეს გამოცემა უკისრია თომა
ჩიკვაძეს. ეს გამოცემა გაცილებით წინ დგას «იე-
რიის» თარგმანზე და მ. ნიკოლაძის გამოცემაზე.
ერთი რომ თარგმანის ენა ძლიერ ახლო დგას დე-
დანთან. მეორე ბ. ჩიკვაძის გამოცემას თან უდგას
ჯუფთათ მეორე გვერდზე რუსული დედანი, და
მკითხველს, თუ რამ უსაჯეროდ მოეჩვენება, შეუ-
ღლი იქვე დაუპირდაპირად დედანს. ეს რუსულად
წესდების გამოცემა კიდევ უფრო საჭიროა, ვიდრე
ქართულია. თარგმანი, რაც უნდა კარგი იყოს იგი,
ძნელი სანდობია საქმის წარმოებაში სახელმძღვანლო
და ვინც რუსული კარგათ არ იცის, იგიზომ საქმე-
საც ვერ აწარმოებს. გარდა ამისა წესდების რუსულა
დედანი ძნელი საშოვნელია ჩვენში. ერთად ერთი
ცალი ძვეს ქუთაისის სააზნაუროს დეპუტატთა სა-
კრებულოში. ქართული თარგმანი მხოლოდ ხალხის-
თვისაა საჭირო, რათა დამხრიკონ და დაამხადონ
ნამდვილ საქმისთვის გამოსადეგი საბუთები და არა
მიკონკილ მოკონკილი ფარატინები, რომელნიც საქ-
მეს არ ენებინან. მესამედ, ჩიკვაძის გამოცემას ბო-
ლოზე მოყოლებული აქვს ორი სია იმ თავად აზნა-
ურთ გვარეულობათა, რომელთაც მხოლოდ აქვს
უფლება მამიებლობისა. ფასი ა) გამოცემიანც მო-
წვირებს, მაგრამ მ. ნიკოლაძის გამოცემას რომ შე-
უფარდოთ, იაფია. თუ ამ უკანასკნელის თოთხმეტ-
გვერდიანი შიშველი წიგნაკი სამ შაურად კი ღირს,

მაშინ ჩიკვაძის ოცდაცხრა გვერდიანი შეკაზმული
გამოცემა 3 შაურად უნდა ღირდეს. მაინც და მაინც
ორისავე გამოცემის ფასი ანგარებითია, ძეტადრე
«ივერიის» თარგმანისა. როგორც უნდა იყოს, თომას
გამოცემა უფრო ღირსეულია, ვიდრე მათეოზისა.
მიუხედავთ ამისა ამდგარა გაზეთი «ივერია» და მი-
წასთან ასწორებს ჩიკვაძის გამოცემას და თავისი
ცამდე აჰყავს. კარგი დამფასებელი აგრე როდი მო-
იქცეოდა. იგი ორისავე თარგმანის ჯუფთადღილებს
მოიქვენდა და თვით მკითხველს მიაღებინებდა ბო-
ნაწილეობას დაფასებაში. თან იმასაც მოიხსენებდა,
რომ ჩიკვაძის გამოცემაში რუსული დედანიც არის.
ნაცელად ამისა გაზეთი ამბობს:

«ჩვენ «ივერიის» ნათარგმნისა და ბათუმში (?)
დაბეჭდილი წიგნაკის ღირსება-ნაკლულებანებას არ
შეეწებითო» (იხ. ივერია № 215).

მაშ რაღათ ბრძანებთ: «ჩემი შენ გითხარია». ჩვენ
კი არ ვიცით, რომ თქვენს ნაკლს საჯაროთ არ აღიარებთ!
დამფასებელს ამასა ჰქვიან: ორს ერთგვარ საგანს
ერთმანერთთან აღარუთ, ერთზე კი იტყვიან და
მეორეზე აღარას. ამისთანა საქციელი «ივერიას»
მოსდის ორის მიზეზით. ერთაა სირიყის სიამაყე;
სხვებს ქართულს უწუნებს, და მისა ნო-
მერი ერთხელ ისე ვერ გამოვა, რომ შიგ ორასამდე
გრამატიკური შეცდომა არ იყოს. მეორე მიზეზი
ვაჭრული ანგარიშია, რაცა არ შეშვენის რედაქციას.
თავისის ჰკუთა «ივერია» ოსტატურათ მოქცეულა:
ჯერ სხვა თხზულებას არჩევს, ბოლოს, ვითომ და
სხვათა შორის, ზედ მოუყოლებია ჩიკვაძის გამოცე-
მის ქირდვა და ქვეშ მოუწერაა ჯერ უკანაველი
პსეოდონიმი, თითქო გარეშე პირი ვინმე არჩევდეს.
გაცეფათა სრინკი! თქვენ ვერაუერა დამფასებელი
ყოფილხართ ბ. ჯიბერტო, დე, თვითონ მკითხველს
დააფასოს და ყურადღება მაქციოს ხაზგასმულ
სიტყვებს. აი რუსულა დედანი:

Вспомогательными доказательствами признаются а) присяжные листы владетеля Мингрелии Григория и Мингрельских тавადовъ и азнауровъ 1803 года; б) приказы и частныя письма царей Имеретинскихъ, владетелей Гурійскихъ и Мингрельскихъ — первыхъ двухъ до 1803 года, а послѣднихъ до 1853 года, въ коихъ лица, к которымъ оныя писаны, названы тавадами или азнаурами, или сѣтганьными или благородными, или изъ коихъ явствуетъ, что лица, к которымъ оныя были даны, принадлежали къ сословию тавадскому или азнаурекому.

«ივერიის» თარგმანი: «აზნაურ-და-პარ საბუ-
თებათ ხითყლება: ა) სამეგრელოს მთავარებსა გრა-
გოლასა და სამეგრელოს თავადთა და აზნაურთაგან
1803 წელს ფიცას ფურცელი. ბ) ბრძანებანი და კრძალ
წიგნაკები იმერეთის მეფეთა, მთავარებსა გუბიისს და
სამეგრელოსათა, ბრძანებ რათა 1803 წლამდე (რა?),
ხოლო უკანასკნელთა 1853 წლამდე (ი), თუ ამ ბრძა-

ნებას და კერძო წერილებში ისინი, ვისაც იგინი ალუწერით (!). ნახსენებნი არიან თავადებად, ანუ აზნაუ-რებად, ანუ ბრწყინვალეებად (1), ანუ კადუკ იმა ბრძანე-ბათა და წარდითაგან ცხადით სხანს, რომ მათ აღმწე-რელთ (2!) სწერით რომელიმე თანამდებობა, წინა (5) მუხლში მოხსენებული.

და 3) ოსმალეთის ხონთქართაგან მოქმედი მფარ-გელობის სიგელი, რომელთაგანც ცხადად სხანს, რომ ისინი, ვისაც ის სიგელი ჰქონდა... კმარა!

ამ მუხლში არის შემდეგი ლოგიკური შეცდომები: 1) გამოდის, ვითომ აზნაურის წოდებისად იცნობება ის კი არა, ვისთვისაც სიგელი უბოძებიათ, არამედ ის მდივანი, რომელსაც მეფის ბრძანებით სიგელი შეუდგენ-დაუწერია. რომ ეს უნებური შეცდომა არაა, არამედ მთარგმნელის მიერ დედნის გაუფერობა, ეს ჩანს იქითგან, რომ შეცდომა ორჯერ არის დაბეჯიტებული: «ვისაც იგინი ალუწე-რით», «მათ აღმწერელთ». მართო ასეთის ტოლქის შეცდომის მიზეზით „ივერიას“ თავისი თარგმანი კი არ უნდა ექო, არამედ მისი კოცონი უნდა ააგოს და საჯაროთ ცეცხლით დანთქას.

2) Прямой — პირ და პირი. вспомогательный — არა პირ და პირი. ასე რომ მიეყვით, ზედმესრული სახელებისა მესხედი აღარ შეგერჩება, და იოლათაც წავალთ: შვიდი თუ კი იცი, მერე, რაც ფერი შეგხედეს, თქვი თუ: არა შვიდი; თერთი — არა თერთი და მისთანები.

3) «ბრწყინვალეებად» — ამ სიტყვას შუაში ორი უნდა, თორემ ზედმესრული სახელი სახელ-ზმნად იქცა და აზრიც დაიკარგა. მაგრამ, თუნდ სამი ასოც მიუბეჭო, ამ ვიტიტეს ვერავითარ საბუთში ვერ შეხ-თებთ. ეგ ახალი სიტყვაა, რუსულითგან მომართათ ვადმოღებულნი. ძველ დაბუთებში მის ნაცვლად შეხე-დებოთ სიტყვას ჩიხეზუდი. — ჩინებული თავადი, ჩინე-ბული აზნაური განსაკუთრებული ტერმინია და ზედ-მიწვენიითი მნიშვნელობა აქვს. თავადობაში სამი ხარისხი იყო: ჩინებული თავადი, თავადი (სადათ) და თავადის-წვილი. ვერეთევ აზნაურობაში: ჩინებუ-ლი აზნაური, აზნაური (უბრალო) და აზნაურის-შვილი: თვითეულს ამთგანს თავისი განსაზღვრული ღირსება, რომონება და მოვალეობა ჰქონდა. რუ-სეთის მთავრობამ ეგ ექვსი ხარისხი ორად შეამოკლა: князь და дворянин. ამიტომაცა თ. ჩიკვაძის გამო-ცემაში ნახმარი ეგ სიტყვები რუსულათ.

4) «საბუთებათ». — ეგ სიტყვა აქ არ მოდის. საბუთია რუსულათ документъ, доказательство — დამტკიცება, სიმტკიცე. არა ყოველი საბუთი ჩაითვლე-ბა სიმტკიცედ და იმიტომ ხმარობს კანონმდებელი доказательство-სა.

5) «საბუთებათ». — უნდა იყოს საბუთებად. «ივერიისთვის» ფრიად საქირაა შეიგნოს ეს ელვ-

მენტარული გრამატიკის წესი: როცა სიტყვა მოგვი-გებს კითხვაზე: რად? მაშინ იგი არის სახელი, მდგა-რი ცვალებითს ბრუნვაზე, რომელსაც უთუოთ დ აბოლოცებს. როცა სიტყვა მოგვიგებს კითხვებზე: როგორ? რათ? სად?, მაშინ იგი არის ზმნისზედა, რომელიც ბოლოვდების ასოთი თ. პირველი სიტყვა წინადადებაში ღვას დამატებად, მეორე კი გარემოებად.

6) «ბრძანებანი ივერეთის მეფეთა, მფლობელთა გურიისა და სამეგრელოსათა». ამდენი თა-თა ერთს წინადადებაში შეიძლება! შეიბრალოთ ყურთასმენა! ეს ფორმა იხმარება კი, მაგრამ სხვა ალაგას. ეგ მომდევნო ნართაულ წინადადებაზედ არის დამოკი-დებული. უნდა იყო ასე: ბრძანებანი ივერეთის მეფეთა, გურიის და სამეგრელოს მთავართა.

7) «პირველ ორთა 1803 წლამდე, ხოლო უკანასკნელთა 1853 წლამდე». — ამ ფრაზას აკლია შესმენილი — გაცემული, ანუ — რაც გაუციათ. სიტყვა «წლამდე» ერთხელ უნდა ითქოს, ასე: პირველ ორთა — რაც 1803 წლამდე გაუციათ, უკანასკნელთ კი — რაც 1853-მდე.

8) «სხანს... სწერს... სწარმოებს». უნდა იყოს: ჩანს, წერს, წარმოებს. ს უნდა თავში სხვა ზმნებს. ეგ სიტყვები რომ დავშალოთ, გამოვა: არს-ჩინა-არს. ს აქ არის იგივე შემოკლებული ჩს. მაშასა-დამე, რაკი ბოლოშია, თავში აღარ უნდა და არც ხალხი ლაპარაკობს. უნდა გამოვიდეს: ჩინა-არს, შემოკლებით — ჩან-არს=ჩანს.

9) «ისინი, ვისაც ის სიგელი ჰქონდათ». — მრავლობითის რიცხვის მეორენაირი ფორმა ნი, თა, «ივერიამ» არ იცის, სად იხმაროს. უნდა იყოს: ისინი, ვისაც ის სიგელი ჰქონდათ.

ახლა ჩიკვაძის გამოცემითგან მოვიყვანოთ იგივე მუხლი: «დახმარებითი დამტკიცებულ ჩათვლე-ბიან: 1) ფიცის ფუძვლები სამეფულოს მთავრის გრიგორის და მისთა თავად-აზნაურთა 1803-ის წლისა; 2) ბრძანებანი და კერძო ბარათები (სწორეთ ბარა-თები, წერილი ზოგადი სახელი — ყოველ გვარს ნა-წერს ჰქვია, მეტადრე ძველებურათ) ივერეთის მეფეებისა და გურიის მთავრებისა 1803 წლამდე გაცემულნი, ხოლო სამეგრელოს მთავრები ა 1853 წლამდე, რომლებშიაც ის პირნი, ვისდაძიეს ეს წერილები მი-წერილნი არიან, იხსენებიან თავადებად, ან აზნაუ-რებად, ან ბრწყინვალეებად (ჩინებულებად), ან კეთილ-შობილებად; ან კიდევ თუ ამ წერილებში ნათლათ ჩანს; რომ ამ პირებს კავებიათ ერთი-ერთი წინა (5) მუხლში ჩამოთვლილნი საკარისკაცო თანამდებობა-თაგანი. და 3) ოსმალეთის ხონთქართაგან მოქმე-ბული მფარველობითი სიგელ-გუჯარები, რომლებშიაც ცხადათ ჩანს, რომ ის პირნი, ვისაც ეს სიგელი ბო-ძებიათ... ახლა სხვა ადგილი შევაფარლოთ. რუსული:

„Въ подтвержденіе силы и значенія указанныхъ въ статьяхъ 5 и 6 документовъ должно быть представлено удостовѣреніе, выданное не менѣе какъ 24 лицами, признанными уже въ дворянствѣ или имѣющими русскіе чины и ордена, и заключающее въ себѣ показанія сихъ лицъ по нижеслѣдующимъ вопросамъ: а) пользовались ли фамиліи, о которой производится слѣдствіе, при владѣтеляхъ Мингрелии, до кончины владѣтеля Давида, достоинствомъ тавадскимъ или азнаурскимъ; б) были ли жалованны отъ владѣтелей Мингрелии членамъ этой фамиліи тавадскія или азнаурскія имѣнія и, если были, то гдѣ именно».

«ივერიის» თარგმან—მბობა (გვ. 11-გ):

დასამტკიცებლად (?) იმ საბუთების ძალასა და მნიშვნელობისა, რომელიც (?) მოხსენებულაა მესუთე და მეექვსე მუხლებში, უნდა წარმოადგინალი იყოს (?) მოწმობა, არა ნაკლებ 24 კაცისაგან სელმონწერილი. ეს 24 კაცი უკვე დამტკიცებულა (?) უნდა იყვნენ (?) აზნაურებად, (?) ანუ რუსეთის წინება და ორდენება უნდა ჰქონდეს; მოწმობაში უნდა იყოს მოხსენებულნი მკენება ან 24 კაცისა (?) შემდეგი ქვემოთქ ამათა მოხსენებულას (?) შესახებ: ა) ჰქონდა თუ არა იმ გერბს (?), რომლის გამოც სწარმოებს გამოძიება, თავადობა ანუ აზნაურობა სამეგრელოს მთავრების დროს, ვიდრე მთავრებს დაკითხის აღსრულებამდე;

ბ) ჰბოძებიათ თუ არა ამ გერბის (?) კაცს (?) სამეგრელოს მფლობელთაგან სათავადო ან სააზნაურო მამული, და (?) თუ ჰბოძებიათ, სახელდობრ სად».

აი ამ მუხლში რამდენი გრამატიკური და მათის მიზეზით ლოგიკური შეცდომებია.

ა) «დასამტკიცებლათ იმ საბუთების ძალისა და მნიშვნელობისა, რომელიც». «ივერიამ» არ იცის საანბანო სინტაქსური წესი: მსაზღვრელი სიტყვა ეკუთნის მახლობელ საზღოურს. «რომელიც» ეკუთნის სიტყვას «საბუთებს». გამოდის თითქო «ძალი და მნიშვნელობა» იყო ზედა მუხლებში მოხსენებულა, და არა საბუთები.

ბ) «მოხსენებულთა მესუთე და მეექვსე მუხლში». ეს სამი სიტყვა უნდა ერთმანერთთან შეთანხმო ფორმებში, თორემ გამოდის, რომ მოხსენებულთა რაღაცა მესუთე, ან მეექვსე. უნდა იყოს ასე: მოხსენებულნი მესუთესა და მეექვსე მუხლებში.

გ) «დამტკიცებულნი უნდა იყვნენ». უკანასკნელ სიტყვას მთელი ისტორია აქვს და აქ ვერ გავაგრძობთ მასზედ საუბარს. უნდა იყოს ასე: დამტკიცებულნი უნდა იყონ.

დ) «ჰქონდეთ, ეთქმით, მოგართმევთ, გინახეთ, დაგიწვავთ»... «ივერია» ხმარობს ზმნის მეორე პირზე და უაზრობა გამოდის. აქ ყველგან უნდა თ-ს წინ ასო ს: ქონდესთ, მოგართმევსთ, გინახავსთ, დაგიწვავსთ ე) «მოხსენებულნი ჩვენება შემდეგის ქვემოთქ ამის მოხსენებულის შესახებ». ეითომ СВИДѢТЕЛЬСТВО.

закрывающее въ себѣ показанія по нижеслѣдующимъ вопросамъ. უნდა ეთქო: მოწმობა, რომელიც შეიცავდეს ჩვენებებს ქვემოთქ ამისა ჩამოთვლილ (ჩამონუსხულ, ანუ ჩამოწერილ) კითხვებზე. «მოხსენებულნი» აქ არც ერთს ალაგას არ უნდა.

ჰ „ჰქონდა თუ არა იმ გერბს, რომლის გამო სწარმოებს გამოძიება“. სიტყვა გერბი აქ უადგილოა. უნდა იყოს გვარეულობა, ან იგივე უცხო სიტყვა — ფამილია, რომელსაც სინამდვილის გულისთვის მიუცილებლობის გამო ხმარობს ბ. ჩუბინოვი. «ივერია» სხვა შემთხვევაში სიტყვას «გვარი» ხმარობს რუსულის რიძის სამაგიეროთ და ის არ იცის მან, რომ ებ სიტყვა ლაპარაკში უფრო ხშირათ ნიშნავს ვიდრე-ს, თაიჩ-ს, რიძე კი — ნათესავს. ზ) «რომლის გამო» კი არ უნდა, არამედ რომლის შესახებ, რომელზედაც დედანი ამბობს: о которой და არა по поводу которой. მიზეზი და სამიზეზო (ან, როგორც «ივერიამ» შემოიღო — საბაბი, ეს არაბული სიტყვა საქართველს გარემო და უკუგდო რუსეთელის მიერ ნახმარი «სამიზეზო» და ხალხური გამოისობა) სხვა-და-სხვაა, ისე, როგორც ПРИЧИНА და ПОВОДЪ.

9) «ჰბოძებიათ თუ არა ამ გერბის კაცს». ასე უთარგმნია «ივერიას» დედნის სიტყვები: БЫЛИ ЛИ ЖАЛОВАНЫ ЧЛЕНАМЪ ЭТОЙ ФАМИЛІИ. საუცხოვოა!

ახლა მოვიყვანოთ ჩიკაიძის გამოცემისა იგივე მუხლი, (გვ. 16-ე).

«მესუთესა და მეექვსე მუხლებში ნაჩვენებ საბუთთა მნიშვნელობის და სიმაგრის¹⁾ დასამტკიცებლათ უნდა წარმოადგენილ იყოს (წარმოადგენილ იქმნეს ჯობს) მოწმობა, მოცემული არა ნაკლებ 24-ის კაცისაგან, რომელნიც უკვე ცნობილ-დამტკიცებულნი არიან აზნაურებად, ან რომელთაც რუსეთის ჩინები და ორდენები აქვსთ. ეს ოც-და-ათხი (ს აკლია) კაცის მოწმობა უნდა შეიცავდეს ჩვენებებს და პასუხებს ქვემოთქ ამისა მოყვანილ კითხვებზე: ა) ჰქონია თუ არა ამ გერბს (ფამილას), რომელზედაც წარმოებს გამოძიება, თავადობა ანუ აზნაურობა სამეგრელოს მთავრების დროს ვიდრე მთავრის დაკითხის გარდაცვალებამდე²⁾; ბ) ჰბოძებია (თ აკლია) თუ არა ამ გერბის (უნდა იყოს. გვარეულობის) წევრთ სათავადო ან სააზნაურო მამული და, თუ ბოძებიათ, სად სახელდობს»:

ახლა სხვა მუხლი. დედანი ამბობს.

1) ასეა ნათარგმნი რუსული სიტყვა СИЛА და კარგათავაბა. ძალი უდრის რუსულ სიტყვას ДУХЪ, СУЩНОСТЬ. წ.კ.გ. საზოგადოებაში დაცული მონტესკიესა ოზნულების (ДУХЪ ЗАКОНОВЪ) ქართული თარგმანი, რომელსაც სათაურად აქვს: ძალი რეფლთა. «სიმაგრე» ხალხური სიტყვაა.

2) «ივერიის» «აღსრულებამდე» ძველებური სიტყვაა, რომელსაც ურთავდენ სიტყვებს «ამ სოფლით».

«Имѣющіе, по силѣ настоящаго узаконенія, право на сопричисленіе къ княжескому или дворянскому достоинствамъ или на признаніе въ оныхъ обыватели бывшей (?) Мингрели обращаются съ *ходатайствами* по сему предмету депутатскому собранію».

«ივერია» გეითარგმნის:

„სამეგრელოს მკვიდრთა, რომელთაც ნება ეძლევათ ამ წესთა ძალით მიეწერნენ თავადობას ანუ აზნაურობას, ანუ დამტკიცონ ღირსება თავადისა ანუ აზნაურისა, უნდა მიჰმართონ დებულებათა კრებას».

შეტომები:

1, „მკვიდრი“ ხალხს არ ესმის და თუ ესმის—ესმის სინონიმად სიტყვისა მტკიცე. ეს მატრიანთგან ნაეხსებები სიტყვა რითა ჯობს მტყუარებულს?

2, «მიეწერნენ». — აქ ნამყო დრო რომ იყოს, მაშინაც არ უნდა ორი ნ. ეს უნდა იმ სიტყვებს, რომელთაც ძირში თავისთავათ უზისთ ნ, მაგ. გაცეცენ, იქმნენ. მყოფადს დროში კი უნდა ითქოს მიეწერონ.

3, «მიჰმართონ». — ერთი რომ ამ სიტყვას არ უნდა ასო ჰ. მეორე რათ გამოგიშვიათ წესდგბს სიტყვა სხვადათაიმომ. მიმართონ კი, მაგრამ რისთვის? — სარჩევით, საჩხუბრათ? 4, «ნება ეძლევათ» — ახლა ეძლევათ? იმѣющіе право ეს არი? 5, ამ პერიოდში სიტყვა ანუ ოთხჯერ არის ზედღებულ ნახმარი.

ჩიკვაიძის გამოცემა:

«სამეგრელოს მტკიცებთა, რომელთაც ამ წესდგბის ძალით უფლება აქვსთ თავადის ან აზნაურის ღირსებაში შერაცხვისა, ან ცნობისა, უნდა მიმართონ საშუამდგომლოთ დებულებათა კრებას».

ქვევით წესდება ამბობს:

„Удостовереніе о нелишении по суду просителей и ихъ восходящихъ правъ состоянія“.

«ივერია» ათარგმანებს: «მოწმობა მასზედ, რომ არც ერთს მათ წინაპარს არ ჩამოჰრთმევია ღირსება». — თითონ მთხოვნელს რომ ჩამოჰრთმევადეს, მაინც? რათ გაგიშვიათ სიტყვები *просителей* და *по суду*.

ჩიკვაიძის გამოცემა:

«მოწმობა იმისი, რომ სამსაჯულოს გადაწყვეტილობით არ აქვსთ ჩამოჰრთმეული ღირსება არც მთხოვნელთ და არც ერთს მათს წინაპარს». — რომელი უჯობს და უკეთ მოუხდება?

კიდევ ქვევით წესდება ამბობს:

„Квитанціи о взносъ въ мѣстное казначейство въ доходъ казны пошлинъ за свидѣтельства: на княжес-

кое достоинство—по 30 руб., а на дворянское по 20 рублей съ каждаго лица“.

«ივერია» ამბობს:

«კვიტანცია იმისი, რომ თვითეულს ადგილობრივს ხაზინაში შეტანილი აქვს (ვის?) ხაზინის სასარგებლოთ გარდასახალი თავადობის მოწმობისათვის 30 მანეთი, ხოლო აზნაურობის მოწმობისათვის—20 მანეთი“.

შეტომები:

1, «თვითეულს ადგილობრივს ხაზინაში». — დაუფლებათ ოთუზბირად! ხაზინა ათასია და «ივერიის» სიტანქით ყველგან უნდა შეიტანონ ფული. სიტყვა თვითეულს სახლგრავეს ხაზინას. უნდა იყოს: თვითეულს პირს, მთხოვნელს შეტანილი აქვს..

2, ПОШЛИНА ბაჟია და არა გადასახადი.

3, рубль მანათია და არა მანეთი, ე. ი. ყოველგვარი წკრილა ფული *монета*.

4, სიტყვა «მოწმობისთვის» ორჯერაა ნათქვამი. აი ჩიკვაიძის წიგნაკში როგორაა:

«კვიტანციები იმისი, რომ მთხოვნელებს ადგილობრივს ხაზინაში შეტანილი აქვსთ ბაჟი მოწმობებისთვის: თავადობისა 30 მანეთი (მანათიც კი არ უნდა აქა) და აზნაურობისთვის 20 მან.»

წესდება ამბობს:

„Упомянутые въ статьѣ 10 обыватели бывшаго княжества Мингрели, не заявившіе въ 5-и лѣтній срокъ со дня обнародованія настоящихъ правилъ *ходатайствъ*... облагаются податями и повинностями на равнѣ съ лицами сельскаго состоянія“.

«ივერია» გეითარგმნის:

„მე 10 მუხლში მოხსენებულთ მკვიდრთა სამეგრელოსათა (?), რომელნიც 5 წლის განმავლობაში ამა წესთა საჯაროთ გამოცხადების შემდეგ, არ დაიწყებენ... ძიებას, ანუ დაიწყებენ, მაგრამ უარი ეთქმისთ (?), ხარჯი და გადასახადი შეეწერებათ ისე, როგორც გლეხობასა აქვს შეწერილი“.

შეტომები:

ა) «მე 10». — შენ ოცი, იმას ორმოცი. მე კი არ უნდა, ბოლოში უნდა ასო კ, და მაშინ გამოვა წესებითი რიცხვითი სახელი მეათე. ასე იყო ძველათ. ბ) კიდევ გამოშვებულია სიტყვა *ходатайство*. დაწყება იმასაც კი ნიშნავს, რომ მეძიებელმა საჭირო საბუთები შემოიკრიბოს, მაწანწალა ვეჭილებს ეჩარჩოს, «ივერიის» თარგმანით გზა და კვალი დაიბნის და სხე, მაგრამ ამას მართებლობა არც საქმით დაწყებულ ჩუთელის და არც

შუადგომლობად. ბ) «განმავლობაში». — ეგ სიტყვა ელარება სიტყვებს: გავლენა, ზედმოქმედება და მისთანებს. განმავლობა მაქვს იმაზე — *имѣю вліяніе на него*. უნდა იყოს: წარმავლობაში, ან უკეთ — ვადაში.

დ) *подать ხარჯი კი არა, ხარკია. ხარჯი, საფასე расхоть*. მ) «გამოცხადების, წლის, დროს შემდეგ, იქით გარდა» — რუსიციზმია და მიცემითი ბრუნვა უნდა. მ) «გლგხობასა აქვს». აი ადგილი, საცა მიცემითი ბრუნვა შემოკლებით უნდა, რათგან მომყოლი (იტყუა *ა*-ით იწყება. ზ) «ხოლო ხუთის წლის შემდეგაც კი არავის არ აღეკრძალება». — არავის თუ არ, მაშასადამე ვისმე კი აღეკრძალება. ორკეცი-უკუთმა მტკიცებას მოასწავებს. «ხოლო» და «კი» ერთს წინადადებაში ორივე როგორ შეიძლება, ან ერთი თქვით, ან მეორე.

წესდება ამბობს:

Всѣ постановленія депутатскаго собранія... соприсягавшихъ съ бывшимъ владѣтелемъ Мингрелія І ригоріемъ... постунають на разсмотрѣніе департамента герольдіи въ установленномъ для сего порядкѣ.

«ივერია» ამბობს: «ყოველი გარდაწვეტილობა დებუტატთა კრებისა... სამეგრელოს მთავარ გრიგოლთან ერთათ ფიცის დამდებთა... გავგზავნება გეროლდიის დებარტამენტს განსახილველად და საბოლოოდ დასამტკიცებლად (დ, დ, დ?) წესისამებრ».

შეტომები: *ა*, თუ დებუტატთა კრებას გადაწვეტილობის ნება აქვს, მაშ რაღათ უგზავნის დებარტამენტს? — არა, კრებას აქვს მხოლოდ დადგენილობის, ოქმის შედგენის ნება. *ბ*, რათ გამოგიშვათ *бывшимъ*? ხომ კაცს ეგონება: ეს — ჩვენი გენერალ-აღუტანტი უგანათლებულესი გროგოლი ბრძანდება: *б*, «წესისამებრ». — უნდა იყოს წესისამებრ. *დ*, «გავგზავნება გეროლდიის დებარტამენტს». ამას ჯობ-წარგზავნება საგეროლდიო დებარტამენტს. *მ*, უშუალო თებელესი — *правительствующій*? — ეს ორი უ რა მოხელეა, *наиправительствующій, правительственнѣйшіи*?

წესდება ამბობს:

«Всѣ остальные лица, даказывающія принадлежность свою къ высшимъ сословіямъ бывшаго княжества Мингрелія... признаются! азнауръ — въ азнаурскомъ достоинствѣ»...

«ივერია» გვეუბნება: «ყოველა სხვანი, ვინც ამტკიცებენ, რომ ვეკუთვნი (ჩვენს) უმაღლეს (высочайшіи?) წოდებათა სამთავროდ ნამყოფს სამეგრე-

ლოისაო, შეწყნარებულ იქმნებიან... აზნაურნი აზნაურად არა უადრეს წარმოადგენისა მთმიერ საბუთებისა და ამ საბუთების განხილვისა და შემოწმებისა».

შეტომები: *ა*) სხვისობით ნათქამ ფრაზაში ერთვის შესმენილს. ვეკუთვნი თქ ბოლოში უნდა იდგეს და მას დაემატოს ასო *м*. *ბ*) აზნაურნი აზნაურებად უნდა ჩაირიცხონ. *მ*) ისა, ისა, ისა... ხუთჯერ ზედიზედაა ნახმარი. «ივერია» ასე იცის: თუ იხმარა სულ ერთ ფორმას წაწკაპავს, ან სულ სა-სა, ან სულ თა-თა.

ჩიკვაიძის გამოცემაშია: «ყოველა ის პირები, ვინც ამტკიცებენ, რომ სამეგრელოს ყოფილ სამთავროის მაღალ წოდებას ვეკუთვნი, ცნობილ იქმნებიან აზნაურნი «დგორიანებად», მხოლოდ მაშინ, როცა ისინი წარმოადგენენ საბუთებს ჯეროვანათ გასარჩევ-შესამოწმებლად».

ერთი ადგილი კიდევ. წესდება ამბობს:

Примѣчаніе. При невозможности получить метрическія свидѣтельства о лицахъ, родившихся ранѣе 1845 г. въ доказательство происхожденія и принадлежности къ роду, могутъ быть принимаемы: а) исповѣдныя росписи, родословныя, городовыя обывательскія книги, формулярные списки и ревизскія сказки, а въ дополненіе сихъ актовъ — показаніе свидѣтелей и въ томъ числѣ, когда можно, священника, который совершалъ крещеніе, и бывшихъ при томъ церковнаго причта и воспріемниковъ; б) владѣніе по наслѣдству имѣніемъ, значащимся въ царской или владѣтельской грамотѣ, или по крайней мѣрѣ, частью онаго, если имѣніе сохранилось въ родѣ того, кто получилъ означенную грамоту, и в) свидѣтельство, выданное не менѣе какъ 12 лицами сопричисленными къ тому же роду или имѣющимъ русскіе чины или ордена, — о томъ, что отыскивающій сопричисленія къ извѣстному роду или восходящій его дѣйствительно принадлежитъ къ роду и всегда пользовался званіемъ тавада или азнаура, на равнѣ съ прочими членами рода».

«ივერია» აბლა-უბლა: შენიშვნა. რადგან შეუძლებელია (ყოველთვის? ანუ *невозможностью* — ამას ამბობს დედანი?) მოპოვებულ იქმნას მეტრიკის მოწმობანი მათ შესახებ, ვინც დაბადებულა 1845 წლის წინად, შესაძლოა მიღებულ იქმნას საბუთად არა თუ (!) იმ გვარის ჩამომავლობისად და კუთვნილებებისად (აღ, ად, ად.) : *ა*) აღსარების მთქმელთა სიები, ხენი (მაინც და მაინც ხენი? საგვარეულო სხვა არაფერია?) გვარტომობისანი (ტომი?) ქალაქის მკე-

დრთა დაეთრები, ფორმულიზაცია (?) ანუ ნამსახურობის ქალაქები (СПИСКИ!), მკვიდრთა აღწერილობის სიები (როგორ? სად წერია): СПИСКИ ОПИСАНИЯ ОБРИГЕНОВЪ?), ხოლო დამატებად ამ საბუთებისა — ჩვენებანი მოწმეთა, მათ შორის, როცა შესაძლებელია, ჩვენება მღვდლისა, რომელმაც შეასრულა და ესწარი(?) წესი მონათელისა და მასთან (ვისთან, რასთან? უნდა იყო მასზე, ე. ი. მონათელაზე) მყოფ (უნდა იყოს დამსწრე) კრებულისა (?) და მიმრქმელთა: ბ) მფლობელობა მემკვიდრეობით მამულისა (შუანა სიტყვა პირველად უნდა იყოს), რომელიც მოხსენებულია (მოხსენებული მოსახლერის მიწაც იყოს, ეგება. — უნდა: აღნიშნული) შეფისა ანუ მთავრის მიერ ბოძებულს სიგელში, (ეგებ გუჯარია!) ანუ ამ მამულის ნაწილის მფლობელობა მაინცა, უკეთუ იგი (!!) მამული ისე იმის გვარის ხელშია, რომელმაც მიიღო (დაესწარი?) შემოხსენებული სიგელი და მ) მოწმობა, მიცემული არა ნაკლებ 12 კაცისაგან, იმავე გვარზე მიწერალისათვის (!?!), ანუ რუსეთის ჩინებისა და ორდენების მქონებელისათვის (რაა!!) იმის შესახებ, რომ ის, ვისაც სურს მიწვევოს რომელსამე გვარს, ანუ წინაპარი მისი მართლა ეკუთვნის (?) ნოღა იმ გვარს და ყოველთვის იხსენებოდა (?) თავადად ანუ აზნაურად, ისე, როგორც სხვა წევრნი იმავე გვარისანი“.

ჩიკაიძის წიგნაკითგან: „შესწავება (შენიშვნა — замѣчаніе), რაკი 1845 წელს იქით დაბადებულთა მეტრიკურ მოწმობების მოგენა შეუძლებელია, დასამტკიცებლათ შთამომავლობისა ამა თუ იმ გვარეულობასადმი კუთნილებსა, შეიძლება მიღებულ იქმან: ა) აღსარებითი სიები, შთამომავლობითი (სჯობდასავარეულო) წერილები, საქალაქო სამკნაერებლო წიგნები, ნამსახურობითი სიები და სარევიზია მინაწერები (კარეკტურის ნაცომია, უნდა იყოს — ანაწერები, ნუსხები). ამ საბუთების მასშველებლათ კი შეიძლება მიიღონ ჩვენებანი მოწმეთა, და, მათ შორის, საცა მოხერხდება, მღვდლისა, რომელსაც ნათლისღების საიდუმლო შესრულებია, და მასთან (მასზე — უნდა იყოს) დამსწრე საეკლესიო კრებულისა და მიმრქმელებისა. ბ) მემკვიდრეობით მფლობელობა მამულისა, რომელიც აღნიშნულია მეუის, ან მთავრის სიგელ-გუჯარში, და, თუ მთელის მამულის არა, მისის ნაწილისა მაინც, უკეთუ მამული დარჩენილია იმავე გვარეულობის ხელში, რომლის წინაპარსაც მიუღია ხსენებული სიგელ-გუჯარია. გ) მოწმობა, მიცემული არა ნაკლებ თორმეტის კაცი-საგან, რომელნი იმავე გვარში ირიცხებან, ან რომელთაც აქვთ რუსეთის ჩინები თუ ორდენები, — შესახებ იმისა, რომ ამა-და-ამ გვარეულობათან ჩარიცხვის მსურველი ან მისი წინაპარი ნამდვილათ ეკუთნოდა იმ გვარს და ყოველთვის ატარებდა თავადის ან აზნაურის წოდებას, თანასწორათ იმავე გვარის სხვა წევრთა“.

ჩვენ გავაჩივთ მხოლოდ ზოგიერთი ადგილები. სულ რომ ჩამოეთვალოთ, «ვერცაღა ვკონებ, სოუელმან ამან დაიტოს» მათეოზის წიგნაკის შეცდომები. ასე როდი მოიქცა «ივერიის» რედაქციისგან გამოსეული წიგნარი (უკაცრავათ — წიგრი). იგი დაგერება წიგნაკის საბლარდნელზე მოყვანილ სათაურს, რომელიც, ალლახმა უწყის, ვისი ნათარგმა. სათაური, როგორც უნდა იყოს, თვით წესდება ვერარაში დააბრკოლებს. მაგრამ ეს სათაურიც ვაცილებით უკეთ არის ნათარგმი, ვიდრე «ივერიისა», რომელსაც აქვე მოვიყვანთ: «უმაღლესი ბრძანება იმ წესისა და რიგისა, რა წესითა და რიგითაც (?) რუსეთის იმპერიის თავადათ და აზნაურათ (თ-თ) უნდა იქმნენ შეწყნარებულნი (?) და ჩარიცხულნი ისინი, ვინც უმაღლესის წოდებისანი იყენენ (?) სამთავროთ (თ) ნამყოფს (?) ხამეგრელოში».

აი ეს არის «ივერიის მოწმობებული სათაური, რომელსაც ახლა ასწარებს გაზეთში და ამბობს: ბრძანება იმის შესახებ, თუ (მძამე ან ორწერტილი თუ — შემდეგ უნდა), რა წესით უნდა იქმნან ცნობილი რუსის იმპერიის მაღალ წოდებათა წევრნი... რუსის, ფრანგის, ჩინელის იმპერია შეიძლება? ვანა რუსეთში, ჩინეთში რუსის და ჩინელის მეტი არავინა? უნდა გეთქოთ რუსეთის იმპერიის — Російской და არა русскаго (человѣка) имперіа. მეორეთ — лица წევრია თქვენებურათ? წევრი ერთობ ვიწრო წრისას ეკუთნის. ზედმიწევნითი ტერმინია, კერძო რამ დაწესებულობის შემადგენელთა. ეს «აფუშე» «ივერიისა» თავისუფალი თარგმანია, რაც არ შეშენის სინამდვილეს წესდებისას, რომელიც ამბობს: Высочайше утвержденныхъ имѣнія положенія Государственнаго совѣта объ изданіи правилъ და სხე.

თითონ «ივერიის» ცილა-მტკაველა კრიტიკურს შენიშვნაში ოცდახუთი შეცდომაა, რომელთაგან, რომ ნათქამი არ გავიმეოროთ, მხოლოდ ზოგიერთს დავასახელებთ. ა) «თავადთა და აზნაურთა გვარეულობათა». — ზედიზედ სამი თ-თი? უკანასკნელი ტერმინი «ივერია» — ს ახლა შეუტყვია ჩიკაიძის წიგნაკითგან. ბ) «თავადთა და აზნაურთა ქართულს ენაზედ მიაწოდოს». — ქართული ენა მარტო თავადის და აზნაურისა? ეს არი თქვენი «სიტყვა-წყობილება»? თა და ბოლოებად სამს ბრუნვას აქვს, და რომელი მათგანი მუშაობს აქა, ძნელი მისახედომია. ამის თქმა ორნაირათ შეიძლება: თავადაზნაურებს ქართულს ენაზე მიაწოდოს, ან — მიაწოდოს ქართულს ენაზე. აი რა წარმოდგება იმ თქვენის გადაზრანჭულ ენა — კილოსგან. ბ) «ვიმეორებთ აზრა ბ. თამა ჩიკაიძისა მოსაწონია». თუ თქვენე იმეორებთ, მაშინ ზმნისთეის უნდა დაგემატებიათ სამეორეო ტერმინი მეთქი (მე-+მეთქი), თორემ გამოდის უზამსი რუსი-ციხში. დ) «რუსულიდგან». — გან ერთვის ორს ბრუნვის: ნათესაობითს და მოქმედებითს. პირველს — მა-

შინ, როცა ერთი საგანი მეორესგან გაკეთებულა, მეორეს კი—როცა ერთი საგანი მეორეს შორდება. რუსულია რომელი ბრუნება? უნდა იყოს: რუსულითგან. ათასს მაგალითს მოვიყვანდით, მაგრამ რა საჭიროა. მ) ვიფიქრეთ, იქნება არ გაასინჯვ(?)ინა გამომცემელმა წიგნაკიო.—ო.ს სხვის მაგიერათ ლაპარაკობთ? უნდა გეტკოთ: გაასინჯინა მეთქი. სინტაქსებურ შეცდომებს ხელს არ ვკიდებთ აქა, რათგან ამას მთელი პსინოლოგიური ტრაქტატი დასჭირდება, რომ დავარწმუნოთ «ივერია» თავისს მრუდმეტყველობაში.

ეგებ ზოგმა დაგვიწილოს: ე რა წერილმანებს გამოსდგომიაო. მაგრამ ჩვენ დარწმუნებულნი ვართ, უამწერილმანებოთ აზრი სწორეთ არ გამოითქმის. რომ ვინმემ, დაწეროს კი არა, თქვას: **ЭТАГО ВЕЛО-ВІВІУ** ო, მას სამახსაროთ აიღებენ და მისს ნაწერს აღარ წაიკითხვენ. ქართულის შესახებ ყოველ ნაბიჯზე იოლათ მიდიან. სწავლულებსგან აღსარებულია და ჩვენც უნდა აღვიაროთ («ივერია» იტყოდა: აღიარებულა, ვაღვიაროთ), რომ, რა ერსაც ვნის კანონები გამოკვეყნულ-გამომუშავებული არ აქვს (გვაქვს კი, მაგრამ ხმარება არ ვიცით), იგი მეტნაკლებათ ბარბაროსულ მდგომარეობაშია. კერძოთაც რომ ავილოთ, მაშინაც მართლდება ეს აზრი. ვისაც ვნაარ აქვს გამომუშავებული, ვინც აბურდულათ და აბლაუბდათ გამოსტკომს ხოლმე თავისს აზრს და გრძნობას, იგი მეწყვეის ხასიათისაა და ზნეობითი დედა-აზრები არ აქვს ჯერ თავისთვის გამოქნდაკებული. ახლანდელი ქართველის ხასიათი და ყოფა-ქცევა და მისი ენა ერთი მეორეზე ასლი ზედგამოჭრილნი არიან. რაც უკან მიიხედავ, ახლო წარსულში უფრო კაი ქართული ცოდნათ, უფრო კაი მწერლები გვეყვანან. ეს იმიტომ, რომ ოჯახობას ჰქონდა კეთილნაყოფიერი გავლენა. რაც აქეთ და აქეთ არის ახლანდელი მწერლობა (უმეტესობა), უფრო ცუდის ქართულით ლაპარაკობენ და ნიჭითაც ნაკლებნი არიან. სხვა უღომობელ გარემოებათა გარდა, აქ ვნის გაფუჭებაში დიდი მონაწილეობა აქვსთ მიღებული: ჩვენის ერთად ერთის ძვირფასის პედაგოგის (ახელმძღვანელოსა და საკითხაე წიგნებს, რომელთაც თერთო გვერდზე ოცოცი მეტომა აქეთ (ორთა შუარიცხვით); მერე ვაზნეთს «ივერიას», რომელსაც, კითხულობს რა ახალგაზღობა, ენასაც პირწმინდათ მისას ითვისებს. ეს გარემოება მაინც რომ არ იყოს, ადრე თუ მალე, დღესა თუ ხვალე, რაც ვნას ვცოდეთ, ის გასწორდებოდა. «ივერია» კი დარწმუნებულა, რომ მისი ენა სამაგალითოა. ნაკლის შეუვნებლობა, მისდღეში გაუსწორებლობას მოასწავებს. პირველი

და უკანასკნელი არაა «ივერიის» მხრით ისეთის მაგარ-მაგარის გადახილი, როგორსაც გადახნის თომა ჩიკვაიძის რალაც წიგნაკზე: «წიგნაკს ქართულის სიტყვა-წყობილობისა და გრამატიკის არა ამჩნევია რაო». მართალია! მაგრამ რა გვარათ?—ისე, რომ წიგნაკს «ივერიისებურის» სიტყვათ-წყობილობისა სწორეთ არა ატყვია რა, რათგან ივერიის გრამატიკა სხვაა და ქართული გრამატიკა სხვა, „შუა უზისთ დიდი ზღვარი, და ნუჩენ გარეკს ერთმანერთსა, არ მოწამლოს საუბარი».

დასასრულ „ივერიელი“ ბ. ჯიბერტი დასკვნის: „როცა წიგნაკის ყდაზე (ყდა სად აქვს?) ამოვიკითხეთ, რომ ბ. თომა ჩიკვაიძელებულობს თავისს თავზე თადა-აზნაურობის ღირსების მაძიებელთა საქმის წარმოებას, რომ საბუთების სინამდელით თარგმნის თავმდებია მასწავლებელი პოლიექტ ყვიკარძეო, ვიფიქრეთ, იქნება ბ-ს ყვიკარძეს არ გაასინჯვ(?)ინა გამომცემელმა თავისი წიგნაკიო და თუ ასეა, სწორედ სამწუხაროა“.—ვის რა საქმე აქვს კერძო განცხადებასთან, არ ვიცით. წიგნაკის შინაარსი სხვაა და კერძო განცხადება სხვა. მახლას!..

რა ოხუჯობაა, რა გესლია! სითაც ვინდა შევებრუნე, ზქინი არსაით აქვს ამ უკბილო ბასრობას. მაგრამ—დალახეროს ღვერთმა!—ჩვენც რომ იგრევე ვიფიქრეთ რა?—აი რა: რაკი ჩვენ დიდს ხნით ვიცით, რომ, რაც რამ ქუთაისითგან „ივერიის“ რედაქციას დააბეჭდი გავეზავენება ხოლმე, ყველამ უნდა გაიაროს ბ. ნ.—ის ხელში, თორემ ისე ვერ დაიბეჭდება. ამიტომ გავიკვირეთ: რატომ ბ. ჯიბერტმა იმას არ აჩვენა მეთქი. თუ ასეა: (როგორ?), სამწუხაროზე მეტია. მაგრამ არც იგრემ ბ. ჯიბერტის მერანი აქვე უფეხებო ყოფილა და ნალები მისთვის ვეღარ გამოუმეტნია პატივემულის კორრესპონდენტს.

X-X.

შინაწარსი: ოფიც. ნაწილი: განკარგულებანი უწმა-დეის სინოდისა.—აწა ოფიც. ნაწილი: დ. სახსერის-ორკლასიანი სამკეგლო სკოლის კურთსეკა.—სოფ. აღისუბნის სამკეგლო სკოლის კურთსეკა.—მისიონური-მოდგაწეობა მღვ. თაღაკაძისა და იონა მკუნარგისა ბათუმისა და ანთონისს სამეფლობელებში.—ზაგარტის-მკედი ტაძარი (ლექსი).—ასალი ამბები და შენიშვნები.—ლოცვის ძალა.—«ივერიის» ენამზეობა.